

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Diplomski sveučilišni studij informacijske znanosti – knjižničarstvo
(jednopredmetni – izvanredni)

Ivana Ivković

**Školska knjižnica u dokumentima Cjelovite
kurikularne reforme 2016. godine**

Diplomski rad

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Diplomski sveučilišni studij informacijske znanosti – knjižničarstvo (jednopedmetni – izvanredni)

Školska knjižnica u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme 2016. godine

Diplomski rad

Student/ica:

Ivana Ivković

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Ivanka Stričević

Komentor/ica:

Doc. dr. sc. Martina Dragija Ivanović

Zadar, 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ivana Ivković**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Školska knjižnica u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme 2016. godine** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 30. rujna 2016.

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. ULOGA ŠKOLSKE KNJIŽNICE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU	3
2.1. DEFINICIJA ŠKOLSKE KNJIŽNICE.....	5
2.1.1. Dokumenti važni za poslovanje školske knjižnice.....	5
2.1.1.1. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice.....	6
2.1.1.2. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi	7
2.1.1. Zakon o knjižnicama.....	7
2.1.2. Standard za školske knjižnice	7
2.1.3. Nacrt strategije hrvatskoga knjižničarstva	8
2.2. DJELATNOST ŠKOLSKE KNJIŽNICE.....	8
2.3. ZADAĆE ŠKOLSKE KNJIŽNICE	10
2.4. ŠKOLSKI KNJIŽNIČAR	11
3. PRETEČE DOKUMENTIMA CJELOVITE KURIKULARNE REFORME 2016. GODINE	16
3.1. ODREĐENJE ZNAČENJA POJMA – KURIKULARNA REFORMA.....	16
3.2. PRETEČE HRVATSKOME KURIKULUMU	18
3.2.1. Pojam kurikul/kurikulum	19
3.2.2. Školski kurikulum/ Nastavni plan i program/ Godišnji plan i program	20
3.2.3. Kurikulum školske knjižnice	21
3.3. MODEL KVALITETNE ŠKOLSKE KNJIŽNICE.....	24
3.4. ULOGA ŠKOLSKE KNJIŽNICE U HRVATSKOM NACIONALNOM OBRAZOVNOM STANDARDU (HNOS) ..	26
4. ŠKOLSKA KNJIŽNICA U DOKUMENTIMA CJELOVITE KURIKULARNE REFORME 2016. GODINE: ANALIZA	30
4.1. METODOLOGIJA	31
4.2. RAZVOJ GENERIČKIH SPOSOBNOSTI	31
4.3. KURIKULUMSKI DOKUMENTI	33
4.4. KURIKULUMSKO CJELOŽIVOTNO UČENJE	35
4.5. KURIKULUMSKE MEĐUPREDMETNE TEME.....	38
4.5.1. Školska knjižnica u kurikulumu međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.....	39
4.5.2. Školska knjižnica u kurikulumu međupredmetne teme Učiti kako učiti.....	44
4.5.3. Školska knjižnica u kurikulumu predmeta Hrvatski jezik	50
4.6. ZAKLJUČAK ANALIZE.....	55
5. ZAKLJUČAK	57
6. LITERATURA	59
7. ABSTRACT	63

Sažetak

Rad prikazuje ulogu školske knjižnice osnovne škole u nastavnom odgojno-obrazovnom procesu. Budući da je osnovna škola odgojno-obrazovna ustanova, a školska knjižnica njezin integralni dio, navode se obrazovni i odgojni zadatci. Prikazuje se opis definicija, djelatnosti i zadaća školske knjižnice kao i nositelja svih njezinih aktivnosti - školskoga knjižničara. Objašnjavaju se najvažnije odrednice Hrvatskoga nacionalnoga obrazovnoga standarda kao i Nacionalnoga okvirnoga kurikulumu kako bi se zaključilo što je Cjelovita kurikularna reforma 2016. godine naslijedila, a što novo donijela svojim Okvirnim kurikulumom. Kako je izrada Posebnoga kurikulumu školske knjižnice još nerealizirana, uloga se školske knjižnice promatra pomoću dokumenata Cjelovite kurikularne reforme, međupredmetnih tema *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije* i *Učiti kako učiti* te nastavnoga predmeta *Hrvatskoga jezika*. Radom će se pokušati zaključiti na koji je način zastupljena školska knjižnica u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme i koja su očekivanja u navedenim dokumentima od školskoga knjižničara. Također, analizom već postojećih dokumenata, pokušat će se odgovoriti je li potrebna izrada Posebnoga kurikulumu za školske knjižnice.

Ključne riječi: školska knjižnica, odgojno-obrazovni proces, Hrvatski nacionalni obrazovni standard, cjeloživotno učenje, Cjelovita kurikularna reforma 2016. godine

1. Uvod

Školska knjižnica – prostorija koja je rijetko bila planski namijenjena već prenamijenjena nepotrebna učionica ili radionica u koju su učenici odlazili tek po lektirno djelo. Ista se ta prostorija planski premješta u prizemlje, u središte škole kako bi bila dostupna svim korisnicima jer je ona informacijsko, komunikacijsko, medijsko, kulturno, središte svake škole.

Autorice Čelić-Tica i Zovko navode kako je različitost i posebnost suvremene školske knjižnice u odnosu na druge knjižnice u tome što školska osim znanja, informacija i kulture njeguje odgojno-obrazovnu komponentu koja ima utjecaj na cjelokupni tjelesni, psihosocijalni, emocionalni i duhovni razvoj učenika.¹

Školska je knjižnica drugačija od svih drugih knjižnica. U školskoj knjižnici osnovne škole učenicima se objašnjava koja je razlika između knjižnice i knjižare, upoznaje ih s rasporedom knjiga na policama, stručno im se objašnjava struktura časopisa, enciklopedije ili rječnika. Upućuje ih se u početne čitalačke zadatke kao i što ih se osposobljuje za samostalno traženje i korištenje informacija. Učenici u školsku knjižnicu mogu doći prije ili poslije nastave, provesti slobodno vrijeme, ali i po zadatku - napisati referat, izraditi plakat ili s prijateljima istraživati na zadanu nastavnu temu. Također, mogu sudjelovati u radionicama, književnim susretima kao i održavanju nastavnoga sata u školskoj knjižnici.

„U školskoj knjižnici stručne poslove obavlja stručni suradnik - školski knjižničar.“² Od suvremenoga se školskoga knjižničara očekuje da svojim znanjem i idejama bude potpora odgojno-obrazovnom procesu i kao takav mora surađivati kako s učenicima, koji su krajnji knjižnični korisnici, tako i s učiteljima, ostalim članovima stručno-razvojne službe, ravnateljem, roditeljima, ostalim knjižnicama i nakladnicima.

Sva je stručnost i kreativnost školskoga knjižničara nedostatna ako knjižna i neknjižna građa nije raznovrsna te učenicima prilagođena i zanimljiva, ako nije knjižnični prostor ugodan te suvremeno tehnološki opremljen.

U radu će se nastojati prikazati uloga školske knjižnice osnovne škole te školskoga knjižničara u njoj najvažnijoj odgojno-obrazovnoj zadaći te na koji način oni utječu i pomažu krajnjem cilju svoga djelovanja – učeniku. Kako se u dokumentima koji su pripremljeni za

¹ Usp. Čelić-Tica, Veronika; Zovko, Mira. Školske knjižnice danas. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa, 2000. Str. 236.

² Standard za školske knjižnice. URL:narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html (2016-06-01)

Cjelovitu kurikularnu reformu 2016. godine³ daje na važnosti knjižnici osnovne škole kao i školskome knjižničaru, smatralo se vrijednim napraviti analizu navedenih u kontekstu suvremenih dokumenata. Izrada Posebnog kurikuluma za školske knjižnice tek je najavljena pa će u pisanju ovoga rada biti analizirani dokumenti Cjelovite kurikularne reforme s naglaskom na međupredmetne teme *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije*⁴ te *Učiti kako učiti*⁵ i nastavnoga predmeta *Hrvatskoga jezika*⁶, te će se zaključiti u što bi se sve mogla uključiti školska knjižnica kao i školski knjižničar.

Prikazat će se definicije, djelatnost i zadaće školske knjižnice i školskoga knjižničara u važnim knjižničnim dokumentima i pravilnicima. Dat će se osvrt i na model kvalitetne školske knjižnice. Prije uloge školske knjižnice u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme, prikazat će se njezina uloga u hrvatskim prosvjetnim dokumentima koji su prethodili ovoj posljednjoj, još službeno nepotvrđenoj, reformi, posebice u Hrvatskom nacionalnom obrazovnom standardu (HNOS).

³ Dokumenti Cjelovite kurikularne reforme 2016. godine objavljeni u veljači 2016. godine. URL: www.kurikulum.hr (2016-04-10)

⁴Prijedlog kurikuluma međupredmetne teme *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije*. Zagreb: MZOS, 2016.

⁵ Prijedlog međupredmetne teme *Učiti kako učiti*. Zagreb: MZOS, 2016.

⁶ Prijedlog kurikulima *Hrvatskoga jezika*. Zagreb: MZOS, 2016.

2. Uloga školske knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu

Lovrinčević i Kovačević školsku knjižnicu opisuju kao „[...] postojanje, poslovanje i djelatnosti školske knjižnice smatramo sastavnim dijelom škole, školskoga kurikuluma i odgojno-obrazovnoga rada.“⁷

Galić smatra da „[...] školska je knjižnica, kao i svaka druga knjižnica, organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe[...] Specifična je po tome što je, osim knjižničnog, i dio odgojno-obrazovnog sustava. Kao takva, izravno je uključena u nastavni proces i učenje odgajajući aktivne korisnike informacija sposobne da postanu sudionici informacijskoga i demokratskoga društva.“⁸

Kao što je školska knjižnica opisana u navedena dva citata, s naglašenom odgojno-obrazovnom ulogom, koja je i čini posebnom i različitom od svih drugih knjižnica, tako je opisana i u niz drugih dokumenata i radova o školskoj knjižnici. Uz svoj osnovni opis, organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe, školska knjižnica ima važnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu.

Osnovna je škola odgojno-obrazovna ustanova, a suvremena škola potvrđuje školsku knjižnicu kao svoj integralni dio, stoga je školska knjižnica temelj za razumijevanje odgojno-obrazovnog procesa svake škole.

Kako bi se bolje razumjela uloga školske knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu potrebno je pojasniti koji su to odgojni i obrazovni zadatci osnovne škole.

Pod primarnim obrazovnim zadacima prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu⁹ podrazumijevamo stjecanje širokog opsega općeg znanja kojim zapravo učenik dobiva temeljna znanja potrebna za cijeli život. Najučestaliji su načini stjecanja znanja slušanje učitelja, aktivno uključivanje učenika u nastavni proces te samostalni rad nakon nastave (ili kod kuće ili u školskoj knjižnici ili nekom drugom mjestu koje učeniku može pomoći kako bi došao do određenih znanja ili spoznaja) koji se neposredno nadovezuje na ono što se radilo na nastavnome satu. Učenika treba osposobiti za razumijevanje onoga što uči, za otkrivanje i istraživanje svijeta u kojem živi, za povezivanje činjenica iz prošlosti sa sadašnjošću, za razmišljanje i donošenje logičkih zaključaka.¹⁰

⁷ Lovrinčević, Jasmina; Kovačević, Dinka. Menadžment kao sustav razmišljanja i planiranja u školskoj knjižnici. // XV. Proletna škola školskih knjižničara / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2004. Str. 33.

⁸ Galić, Sanja. Suvremeno školsko knjižničarstvo. // Život i škola 28, 2(2012), str. 207.

⁹ Usp. Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.

¹⁰ Isto.

Nadalje, prema istom dokumentu, zadatak je osnovne škole i evaluacija, vrednovanje, ocjenjivanje. Ocjenjivanjem učeničkoga nivoa znanja, učimo ga kako vrednovati vlastiti i tuđi rad. Također, potrebno je osposobiti učenika za korištenje kako domaće tako i strane literature, opet s ciljem stjecanja i upotpunjavanja znanja, odnosno škola treba učenika *naučiti učiti*.¹¹

Možemo zaključiti da se u navedenom dokumentu ističu osnovne potrebe za razvoj učeničke kompetencije *učiti kako učiti*.

Budući da obrazovni ciljevi predstavljaju važnu ulogu osnovne škole, ništa manje nije važna odgojna strana. Ona u prvom redu podrazumijeva lijepo i kulturno ponašanje prema svim ljudima oko sebe, starijima, vršnjacima i mlađima, njima sličnima, ali i različitima. Treba razvijati pravilan odnos prema kulturnim, društvenim i tradicionalnim vrijednostima te učenika treba osposobiti za život prema građanskim, demokratskim, civilizacijskim načelima kako bi izrastao u osobu koja kvalitetno živi, radi i iza sebe ostavlja dobre uzore.¹²

Dakle, osim obrazovne, navode se i odgojne komponente koje učenika pripremaju za rad i djelovanje u demokratskom i multikulturalnom društvu.

Koja je uloga školske knjižnice? Ona mora biti nepresušni izvor informacija i potpore učenicima, učiteljima i svim sudionicima odgojno-obrazovnog sustava kojemu se osnovna misija sastoji u stalnom prilagođavanju promjenama i potrebama u obrazovanju opet radi svoga krajnjega cilja i korisnika – učenika.

Koliko značenje školska knjižnica ima u obrazovanju svakog učenika možemo pročitati u radu Mire Zovko *Vizija hrvatskih školskih knjižničara u novome tisućljeću*¹³: „Školska je knjižnica dostupna učenicima u vremenu njihova najintenzivnijeg stjecanja znanja i učenja te vremenu razvoja stajališta i ponašanja važnih za kasniji život. Budući da je učenik aktivni sudionik i subjekt društva, obrazovan za primanje i davanje informacija, humanistički orijentiran i komunikacijski odgojen, upravo su to odlike budućega građanina koji treba prihvatiti načela demokratskoga građanstva temeljenog na pravima i odgovornostima, ali koji također i sam treba sudjelovati u stvaranju toga društva i humanog svijeta“.

Zaključujemo kako u pripremanju učenika za aktivno, odgovorno i kulturno djelovanje u suvremenom i demokratskom društvu važnu ulogu ima školska knjižnica koja i po svojoj definiciji ima obvezu na taj način funkcionirati.

¹¹ Isto.

¹² Isto.

¹³ Zovko, Mira. *Vizija hrvatskih školskih knjižnica u novome tisućljeću*. // XXI. Proljetna škola školskih knjižničara / uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Školska knjiga, 2009. Str. 50.

2.1. Definicija školske knjižnice

Autorice Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević navode, između ostaloga, da školska knjižnica: „[...] prikuplja, obrađuje i stavlja u funkciju sve izvore znanja (od knjige do internet informacije) uz pomoć suvremene tehnologije te postaje informacijsko i nastavno središte škole; središnjica je svih školskih odgojno-obrazovnih, javnih, kulturnih zbivanja i svekolikih stvaralačkih mogućnosti, uvijek otvorena prema širem okruženju; mjesto je partnerskog odnosa učenika, nastavnika i knjižničara (učenik bira i predlaže teme i sadržaj rada, istražuje, uči samostalno i stvaralački, kritički i samokritički vrednuje postignuća u učenju); prostor je učenikova dolaska organizirano i po slobodnom izboru, skupno i pojedonačno, poticaj razvoja učenikove samostalnosti, samopouzdanja i pozitivne slike o sebi, osnovnih preduvjeta za stvaralačko djelovanje i ostvarenje individualnog maksimuma; otvorena je za promjene, jer se sve znanstvene činjenice, tehnološka dostignuća i uvjeti života i rada stalno mijenjaju.“¹⁴

Galić ističe da: „Školska knjižnica[...] kroz djelatnost knjižničnoga osoblja nabavlja, obrađuje, čuva i daje na uporabu građu radi zadovoljavanja obrazovnih, kulturnih, informacijskih i stručnih potreba te cjeloživotnoga obrazovanja svojih korisnika.“¹⁵

Kada bismo analizirali navedene, ali i sve ostale definicije školske knjižnice, ne bismo smjeli ispustiti sljedeće – školska je knjižnica sastavni dio škole te ima nezaobilaznu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu. Svaka škola mora imati školsku knjižnicu koja je informacijsko, medijsko, kulturno i komunikacijsko središte škole. Potpora je nastavnom i izvannastavnom procesu učenja, mjesto na koje učenik može doći i nakon završetka nastave i u slobodno vrijeme. Krajnji joj je cilj učenik, a temeljni zadatak pružanje informacije kao i osposobljavanje učenika za pristupanje informacijama.

2.1.1. Dokumenti važni za poslovanje školske knjižnice

Školska se knjižnica pri svom osnivanju, poslovanju i djelovanju mora pridržavati dokumenata i pravilnika koji je opisuju i određuju njezinu djelatnost. U ovom potpoglavlju predstavljena su dva značajna dokumenta – *IFLA-ine* i *UNESCO-ove smjernice za školske*

¹⁴ Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Školska knjižnica – korak dalje. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu: Altagama, 2004. Str. 8-18.

¹⁵ Galić, Sanja. Nav. dj., str. 208.

knjižnice i *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* – jer su upravo ti dokumenti poslužili kao polazište za druge knjižnične dokumente.

2.1.1.1. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice

Kako je IFLA-in (Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova) i UNESCO-ov (specijalizirana organizacija za znanost, obrazovanje i kulturu pri svjetskoj organizaciji Ujedinjenih naroda) *Manifest za školske knjižnice*¹⁶ od strane knjižničarske zajednice diljem svijeta vrlo dobro prihvaćen, nove *Smjernice*¹⁷ su sastavljene upravo kako bi pomogle knjižničnom osoblju pri primjeni načela izraženih u Manifestu.

Iako se ne nalazi na samom početku dokumenta, tvrdnju da je školska knjižnica sastavni dio obrazovnoga procesa, a da su učenici glavna skupina njezina djelovanja te da se sve ostale suradnje s članovima školske zajednice ostvaruju zbog interesa učenika, izdvojit ćemo kao polaznu tvrdnju za interpretaciju toga dokumenta.

Kao važna uloga školske knjižnice navodi se njezina spremnost poučavanja i učenja jednaka za sve. Također, navodi se i uloga školske knjižnice u pružanju informacija i vještina potrebnih za cjeloživotno učenje, razvijanje mašte i sve to u svrhu razvijanja odgovornih građana sposobnih za samostalno djelovanje u današnjem društvu znanja. Smjernice za rad školska knjižnica osmišljava u skladu s potrebama škole imajući na umu njezinu svrhu i ciljeve, nastavni program, posebne potrebe i interese školske zajednice kao i okružje u kojem djeluje. Kao bitna odlika knjižnice „organizirana je i vođena tako da je estetski privlačna korisnicima i pogodna za razonodu i učenje, s uočljivim i jasnim vodičima i oznakama“¹⁸, prostor u koji će učenici dolaziti bilo po informaciju za nastavu bilo nakon nastave, provoditi slobodno vrijeme, prostor koji ih ne odbija svojom nepristupačnošću i neorganiziranošću. Koliko je važna prostorna privlačnost učenicima, toliko je važna i neprestana briga o knjižničnoj građi koja mora zadovoljavati obrazovne, informacijske i osobne potrebe svojih korisnika.

Školska knjižnica ima važnu ulogu u ostvarivanju informacijske pismenosti učenika kao i dostupnosti informacijskih izvora za sve učenike na svim obrazovnim razinama.

¹⁶ Saerte, Tove Pemmer; Willars, Glenys. IFLA-in i UNESCO-ov manifest za školske knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

¹⁷ Saerte, Tove Pemmer; Willars, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

¹⁸ Isto, str. 14.

2.1.1.2. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

U *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*¹⁹, zakonskom dokumentu na kojem se temelji odgojno-obrazovni sustav, školskoj knjižnici posvećen je članak 55. (tri stavka) u kojem se navodi da školska ustanova ima knjižnicu koja je sastavni dio obrazovnoga procesa u kojem stručno-knjižnična djelatnost najčešće služi za ostvarivanje obrazovnog procesa te da školska knjižnica mora udovoljavati uvjetima propisanim standardima za školske knjižnice. U članku 100. školski se knjižničar osnovne škole definira kao stručni suradnik, a člankom 142. i 143. definira se sufinanciranje opremanja školskih knjižnica obveznom lektinom iz državnog proračuna (142.) i iz proračuna jedinice lokalne i područne samouprave (143.).

2.1.1. Zakon o knjižnicama

U knjižničarskoj struci, nezaobilaznu ulogu ima *Zakon o knjižnicama*²⁰ kojim se uređuje knjižnična djelatnost, uvjeti i način njezina obavljanja, ustrojstvo i način rada te knjižnična građa. Člankom 6. ovoga Zakona navedeno je, između ostaloga, kako se u knjižničnu djelatnost ubraja i omogućavanje pristupačnosti knjižne građe i informacija prema potrebama i zahtjevima korisnika; te istim osigurati i poticati ih na korištenje i posudbu knjižne građe, informacijskih pomagala i sredstava. Prema članku 8. jedna je od vrsta, prema namjeni i sadržaju knjižničnoga fonda, i školska knjižnica, a za nadzor nad zakonitošću rada školskih knjižnica u sastavu školskih ustanova zaduženo je Ministarstvo prosvjete i športa (članak 49.).

2.1.2. Standard za školske knjižnice

U općim odredbama *Standarda za školske knjižnice*²¹ navodi se da se njime određuju minimalni uvjeti vezani za knjižničnu građu, knjižnično osoblje, za prostor i opremu za obavljanje djelatnosti školskih knjižnica. Školska se knjižnica, također, definira kao *informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole*. U *Standardu* se navodi kako sadržaj školske knjižnice čini organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe koja, uz

¹⁹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. URL: www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli (2016-06-01)

²⁰ Zakon o knjižnicama. URL: www.zakon.hr/z/745/Zakon-o-knjižnicama (2016-06-01)

²¹ Standard za školske knjižnice. URL: narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html (2016-06-01)

moćnost pristupa elektroničkim izvorima informacija i stručni rad knjižničara, služi zadovoljavanju informacijskih, stručnih i kulturnih potreba njezinih korisnika. Program školske knjižnice sastavni je dio školskoga kurikula i uključen je u nastavni proces i učenje.²²

Odgojno-obrazovnu djelatnost školske knjižnice podrazumijeva planiranje i programiranje odgojno-obrazovnoga rada u koji je uključen rad s učenicima, učiteljima, stručnim suradnicima, ravnateljem i roditeljima.

2.1.3. Nacrt strategije hrvatskoga knjižničarstva

U polazištu *Nacrta strategije hrvatskoga knjižničarstva*²³, dokumenta koji je stavljen na javnu raspravu, naglašeno je kako je knjižnična djelatnost od velikoga društvenoga interesa za Republiku Hrvatsku te da se djelatnost školske knjižnice odnosi na odabir, nabavu, obradu, čuvanje te davanje knjižnične građe na korištenje. Školski knjižničar pruža stručne, znanstvene i sve druge vrste informacija svojim korisnicima te pri tome poštiva načela stručnoga rada i prati informacijske potrebe svojih korisnika.

Također je naglašeno kako unatoč svim problemima, marginalizaciji u pojedinim lokalnim zajednicama, institucijama i obrazovnim ustanovama te nedorečenim, često nedovoljnim, načinima financiranja i nejedinstvenom nacionalnom sustavu – svaka škola u Hrvatskoj ima školsku knjižnicu.

U svim se navedenim dokumentima naglašava kako je školska knjižnica sastavni dio odgojno-obrazovnoga procesa i kako svoju djelatnost mora planirati u skladu s potrebama učenika, svrhom i ciljem škole kao i interesima učitelja i cijele školske zajednice.

2.2. Djelatnost školske knjižnice

Djelatnost školske knjižnice izravno je uključena u nastavni proces i učenje i ostvaruje se u tri područja:

- neposredna odgojno-obrazovna djelatnost,

²² Isto.

²³ Nacrt strategije hrvatskoga knjižničarstva.

URL:<https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=1850>
(2016-06-01)

- stručna i knjižnična djelatnost,
- kulturna i javna djelatnost.²⁴

Autorice Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević smatraju da neposredna odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice podrazumijeva rad s učenicima, suradnju s učiteljima i stručnim suradnicima te planiranje, pripremanje i programiranje odgojno-obrazovnog rada kao i stručno usavršavanje. Rad s učenicima, između ostalog, obuhvaća razvijanje navike posjećivanja knjižnice, razvijanja čitalačke sposobnosti učenika, ispitivanja zanimanja učenika za knjigu, upućivanja u način i metode rada na istraživačkim zadaćama kao i uvođenje učenika u temeljne načine pretraživanja i korištenje izvora znanja, sustavnoga poučavanja učenika za samostalno i permanentno učenje, poučavanja informacijskim vještinama pri upotrebi dostupnih znanja. Suradnja s učiteljima i stručnim suradnicima podrazumijeva konzultiranje pri nabavi knjižnične građe, suradnju pri pripremi nastavnih sati i kreativnih radionica. Planiranje, pripremanje i programiranje odgojno-obrazovnog rada te stručno usavršavanje obuhvaća izradu godišnjeg plana i programa rada školske knjižnice i pisanje izvješća te mjesečno, tjedno i dnevno programiranje odgojno-obrazovnog rada i pripremanje za odgojno-obrazovnu djelatnost i izvannastavne aktivnosti. Također, podrazumijeva praćenje literature iz područja pedagogije kao i dječje literature i literature za mladež, sudjelovanje na seminarima za školske knjižničare te suradnju s ostalim knjižnicama, knjižarima i nakladnicima.²⁵

Iste autorice za stručnu knjižničnu djelatnost u školskoj knjižnici navode poslove poput organizacije i vođenja rada u knjižnici i čitaonici, nabave knjižne i neknjižne građe, inventarizacije, signiranje, klasifikacije, katalogizacije, predmetne obrade, otpisa i revizije, usmene i pisane prikaze pojedinih knjiga, časopisa i novina, izvješćivanje učenika, učitelja i stručnih suradnika o novim knjigama i sadržajima stručnih časopisa i razmjena informacijskih materijala.²⁶

Nadalje, pod kulturnom i javnom djelatnošću školske knjižnice podrazumijeva se organizacija, priprema i provedba kulturnih sadržaja poput književnih susreta, natjecanja u znanju, predstavljanje knjige ili projekcije filma, pričanje priča, tematskih izložbi i

²⁴ Usp. Standard za školske knjižnice. URL:narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html (2016-06-01)

²⁵ Usp. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 8-83.

²⁶ Isto, str. 83-84.

obilježavanje važnih datuma kao i suradnja s kulturnim ustanovama koje organiziraju rad s djecom i mladeži u slobodno vrijeme.²⁷

Autorice Križ i Galić u svojim navodima ističu važnost kulturne i javne djelatnosti na kojoj školske knjižnice stvaraju svoj individualitet i koja ima utjecaj na njezinu odgojnu komponentu.

Autorica Križ navodi da se kulturni individualitet školske knjižnice upravo iskazuje programom kulturne i javne djelatnosti te da on služi za sadržaje koji se javljaju kao nadogradnja redovnom nastavnom procesu kada više nije cilj obrazovanje već odgoj.²⁸

Pišući o suvremenoj školskoj knjižnici Galić navodi kako školska knjižnica svojom kulturnom i javnom djelatnošću učenicima razvija svijest o vrijednostima nacionalne kulture i vrijednosti multikulturalnosti potičući duhovno ozračje škole i životne sredine.²⁹

Djelatnost školske knjižnice ostvaruje se u tri područja (neposredno odgojno-obrazovna djelatnost, stručno-knjižnična djelatnost te kulturna i javna djelatnost). Školski knjižničar će u radu će s učenicima razvijati njihove navike čitanja, posjećivanja te traženja i korištenja informacija u školskoj knjižnici s ciljem informacijskoga opismenjavanja. U suradnji s učiteljima i ostalim stručnim suradnicima nabavljat će se potrebna knjižnična građa i pripremati nastavne sate i kreativne radionice kao i izvješćivati ih o novim naslovima i sadržajima stručnih časopisa koji su prethodno stručno obrađeni. Svakom kulturnom i javnom djelatnošću kod učenika se razvija potreba za njegovanjem vlastite kao i drugih kultura i običaja, tradicijskih i suvremenih djela. Svako područje doprinosi ostvarivanju kako nastavnoga tako i izvannastavnoga plana i programa i tako utječe na realizaciju odgojno-obrazovnog procesa kroz koji se ostvaruje temeljna zadaća školske knjižnice.

2.3. Zadaće školske knjižnice

Autorice Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević navode kako se temeljna zadaća školske knjižnice realizira kroz odgojno-obrazovni rad koji je i osnovna djelatnost školske knjižnice i čini 60% ukupne djelatnosti i strukture rada te ju upravo to čini različitom od drugih knjižnica

²⁷ Isto, str. 84.

²⁸ Usp. Križ, Jadranka. Strukturiranje programskih odrednica neposrednoga rada s učenicima u školskoj knjižnici. // Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu 136, 3(1995), str. 337-342.

²⁹ Usp. Galić, Sanja. Nav. dj., str. 216.

(ostalih 40% pripada stručno-knjižničnoj i kulturno-javnoj djelatnosti te stručnom usavršavanju).³⁰

Iste autorice objašnjavaju kako se odgojno-obrazovna zadaća ostvaruje na dva načina:

- radom i komunikacijom između učenika i knjižničara te
- suradnjom između učitelja, stručnih suradnika i knjižničara u svrhu pripreme nastavnih sadržaja kao i njihovoga permanentnog obrazovanja.³¹

Nadalje, temeljna je zadaća programa knjižnice kao medijskoga centra osigurati učeniku učenje na izvorima znanja i informacija. Ona se postiže na način da osigura intelektualni i fizički pristup materijalima u svim formatima i medijima. Također, navedena zadaća postiže se davanjem uputa kako unapređivati stručna znanja te poticanjem interesa za čitanje i korištenje informacija i ideja kao i suradnjom s nastavnicima u oblikovanju strategija učenja.³²

Temeljne bi se odgojno-obrazovne zadaće mogle sažeti u nekoliko sljedećih riječi: istraživanje, individualnost, demokracija, nacionalnost, multikulturalnost, interdisciplinarnost, duhovnost. Odnosno, stvaranje uvjeta za učenje prilagođene svakome pojedincu uvažavajući njegove mogućnosti i potrebe te pri tome poticati želju za samostalnim istraživanjem. Odgojno-obrazovna zadaća je i razvijati kod svakoga učenika svijest o vrijednosti nacionalne kulture, jezika, umjetnosti i znanosti te na isti način i multikulturalnosti kako bi bili spremni za rad i djelovanje u suvremenom demokratskom društvu. Školska knjižnica ima značajnu ulogu u ostvarivanju interdisciplinarnoga pristupa nastavi kao i pozitivnoga duhovnoga ozračja škole. Kako bi se sve zadaće dosljedno provodile, potreban je stručan suradnik, tj. školski knjižničar.

2.4. Školski knjižničar

„Stvoreni stereotip, godinama prisutan, o ženi zabrinuta lica s kosom smotanom u punđu, obveznim naočalama i dugom suknjom, podržavan u književnosti, na filmu u stripovima i na televiziji, ne čini se na prvi pogled važan. Važnost tog imidža nije toliko u njegovoj istini, koliko u posljedicama.“³³

³⁰ Usp. Kovačević Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 85.

³¹ Isto, str. 53.

³² Isto, str.16.

³³ Isto, str. 149.

Nositelj aktivnosti školske knjižnice je školski knjižničar. Imamo li na umu da je osnovna zadaća školske knjižnice pratiti i podržavati nastavni proces, onda mu i tu pripada ključna uloga.

Pišući o školskom knjižničaru, autorice Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević navode kako je bez obzira na svu tehnologiju, školski knjižničar i dalje ključna osoba u pristupu i prosljeđivanju informacija. Uz ostale kompetencije, školski knjižničar, mora posjedovati sposobnost stvaranja pozitivnoga ozračja za učenje te učenika *naučiti učiti*. Posebna je uloga osnovnoškolskoga knjižničara da prati učenika – čitača od njegovih prvih čitačkih vještina i informacijskog opismenjavanja te stvaranja navika istih. Za to je potreban školski knjižničar s odgovarajućim formalnim obrazovanjem koji je spreman na osobno cjeloživotno obrazovanje i koji je sposoban istovremeno biti – učitelj, suradnik i profesionalac.³⁴

Navedene autorice na sljedeći način objašnjavaju pojmove knjižničara-učitelja, knjižničara-suradnika i knjižničara-profesionalca.

Kada govorimo o knjižničaru-učitelju, njegove su zadaće naučiti učenika kako pronaći ono što mu je potrebno upotrebljavajući sve izvore informacija i znanja. Nadalje, on će poticati učenika na učenje istraživanjem i pretraživanjem informacija. Provodit će Program edukacije učenika za cjeloživotno učenje od 1. razreda osnovne škole do 4. razreda srednje škole te izgraditi kod učenika čitateljske navike te samostalnost u odabiru, bilo izvora za učenje bilo za razonodu, te uvijek imati na umu individualnost i sposobnost svakoga učenika.

Knjižničar-suradnik, stručni suradnik u nastavi, mora u suradnji s učiteljima omogućiti najpovoljnije uvjete za učenje (od raznovrsnih materijala za učenje do raznovrsnih medija), surađivati s ravnateljem, učiteljima, roditeljima i drugim vrstama knjižnica zbog zajedničkoga cilja – dobrobiti djeteta.

Zadaće su školskoga knjižničara-profesionalca kao informacijskoga i pedagoškoga stručnjaka neprestano usavršavanje profesionalnih znanja i vještina kako bi pomogli učeniku razviti njegove mogućnosti i individualnosti i pripremiti ga za budućnost. Također, mora kvalitetno obavljati sve stručne poslove vezane za nabavu građe, klasificiranja, signiranja, katalogizacije, posudbe, revizije i otpisa.³⁵

Školski knjižničar mora imati uvijek na umu zadaće i ciljeve škole i ostaviti svoj trag u njima. On svojim komunikacijskim sposobnostima mora postići da se svi korisnici osjećaju dobrodošlo u školsku knjižnicu.

³⁴ Isto, str. 149-154.

³⁵ Isto.

Opis školskoga knjižničara u *Manifestu* nužno je u ovom trenutku spomenuti jer opisuje školskoga knjižničara kao aktivnog člana škole koji je član stručnoga osoblja, odgovoran za planiranje i upravljanje školskom knjižnicom, uz potporu odgovarajućeg osoblja, a radi zajedno sa svim članovima školske zajednice i surađuje s narodnim i drugim knjižnicama. Vidljivost školske knjižnice često ovisi o vidljivosti školskoga knjižničara uopće. Jedan od ključnih zadataka školskoga knjižničara je da se nametne unutar svoje zajednice te ostvari kvalitetne odnose s cjelokupnim školskim kolektivom.

Školski se knjižničar mora neprestano usavršavati jer su velika očekivanja od njega. Pod stručnim usavršavanjem misli se na sljedeće: permanentno stručno usavršavanje iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti, praćenje dječje literature i literature za mladež te literature iz područja pedagogije, sudjelovanje na stručnim školskim sastancima i stručnim sastancima školskih knjižničara, suradnju s matičnom službom NSK, županijskim matičnim službama, ostalim knjižnicama te s nakladnicima.

Autorica Šušnjić na temelju istraživanja koje je provela, poručila je školskim knjižničarima sljedeće: „Budite uporni u informiranju učitelja. Ne propustite sjednicu učiteljskoga vijeća a da se ne čuju vaše ideje i zahtjevi.“³⁶

Šušnjić je također provela istraživanje među savjetnicima Zavoda za školstvo Republike Hrvatske u kojem navodi komunikaciju kao jednu od temeljnih zadaća školske knjižnice i kako će knjižničar: „[...] svojim komunikacijskim sposobnostima postići da se učenici, nastavnici i roditelji osjećaju dobrodošli u knjižnici, razvijat će suradničke odnose sa svima, djelovati poticajno, razvijati odnos povjerenja i podrške, a učenicima omogućiti individualiziran pristup.“³⁷

Također, u istom radu iste autorice, navodi se kako školski knjižničari u svrhu - kvalitetnoga rada školske knjižnice moraju paziti da njihov plan i program bude uključen u školski kurikulum koji je usmjeren na kompetencije učenika, korelacijskim načelima interdisciplinarnosti i kompatibilnosti s ciljevima i zadaćama svih predmeta i područja – moraju biti spremni:

- analizirati svoj rad,
- uvidjeti svoje prednosti, nedostatke i mogućnosti,

³⁶ Šušnjić, Biserka. Učenje i poučavanje u školskoj knjižnici: Stavovi, očekivanja, želje i poruke osnovnoškolskih ravnatelja. // XV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2004. Str. 27.

³⁷ Šušnjić, Biserka. Vrednovanje rada školske knjižnice. // XVI. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Ana Krželj. Rijeka: Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2005. Str. 11-14.

- napraviti razvojni plan knjižnice,
- pratiti ostvarivanje i vrednovati provedbu i učinke razvojnog plana.³⁸

Galić navodi kako je o knjižničarima uvriježeno mišljenje kao osobama koje ništa ne rade, osim što čitaju knjige i čekaju mirovinu. Nasuprot tomu, knjižničari su osobe koje svojim radom doprinose razvitku svoje sredine. Oni su i pedagoški stručnjaci kojima je poznata didaktika i metodike te posjeduju socijalne, komunikacijske, organizacijske te informacijske vještine. Školski knjižničari omogućuju učenicima stjecanje vještina za cjeloživotno učenje, kritičko mišljenje i izražavanje mišljenja kao i razvijanje njihove mašte.

Iz ovdje navedenoga i svega ostaloga napisanoga u svom radu, autorica zaključuje kako se od školskoga knjižničara očekuje da bude:

- sveznalica, jer mora iz svih područja znati ono što korisnik od njega traži,
- suvremen, jer prati razvoj informacijskoga društva, umjetnosti, znanosti i tehnologije,
- svestran, budući da uz knjižničarstvo vlada znanjima i vještinama iz područja odgoja i obrazovanja,
- kreativan, kako bi pridonio kulturnom i javnom životu svoje knjižnice i škole,
- prilagodljiv raznim situacijama, od pronalaženja sredstava za nabavu građe do suradnje s kolegama nastavnicima i učenicima nastojeći uvijek biti ljubazan,
- samostalan, jer obavlja sve knjižničarske poslove, često bez mogućnosti savjetovanja s određenim stručnjakom u danom trenutku,
- nezamjenjiv kada je odsutan iz profesionalnih i privatnih razloga, jer u školi nema stručnjaka koji bi ga zamijenio.³⁹

Križ navodi sljedeće učenikove sposobnosti koje se razvijaju organiziranim pedagoškim radom školskoga knjižničara: sposobnost čitanja, iščitavanja, kreativnog i refleksivnog čitanja, stvaranje navika, interesa i ukusa, recepcije estetskih vrijednosti, klasifikacije, selekcioniranja bitnog od nebitnog, sposobnost integrativnog i interdisciplinarnog obuhvaćanja jednog odgojno-obrazovnog sadržaja, jedne teme, jednog problema. Međutim, navedene sposobnosti nemaju cilj stečena znanja reproducirati, već imaju cilj postići novu produkciju.⁴⁰

³⁸ Isto, str.13.

³⁹ Galić, Sanja. Nav. dj., str. 215.

⁴⁰ Usp. Križ, Jadranka. Strukturiranje programskih odrednica neposrednoga rada s učenicima u školskoj knjižnici. // Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu 136, 3(1995), str. 339.

Lovrinčević navodi kako za zahtjeve koji se postavljaju pred školskoga knjižničara nije dovoljna stručna kompetencija već i personalna koje podrazumijeva: kontinuirano učenje, komunikativnost, smisao za timski rad te promidžbu knjižnice.⁴¹

Kao zaključak o poslanju i obvezama školskoga knjižničara može se navesti mišljenje Vojne Tomin: „Stvoriti od učenika pravoga čitatelja jest san svakog knjižničara, ali je to također dugotrajan i mukotrpan proces. Knjižničar, koji voli svoj posao, uvijek će nastojati kod učenika postići ono oduševljenje i radost koju je sam osjetio dok je čitao književno djelo. To znači da je knjižničar svjetlonoša i pozitivni posrednik između učenika i knjige.“⁴²

Školski knjižničar ima važnu ulogu u odgojno-obrazovnom radu škole. Podrazumijeva se posjedovanje formalnoga obrazovanja te socijalnih, komunikacijskih, organizacijskih, kreativnih te informacijskih vještina. Krajnji cilj njegova djelovanja je – učenik. U suradnji s učiteljima i ostalim stručnim suradnicima, ima važnu ulogu u stvaranju trajnih čitača koji će biti osposobljeni za pretraživanje i procjenu informacija kao i za samostalno cjeloživotno učenje kojim će kvalitetno doprinosti kulturnom, gospodarskom i društvenom razvoju.

⁴¹ Usp. Lovrinčević, Jasmina. Učenje i novo učenje u novom okruženju internet u školi. // XI. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Višnja Šeta. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2000. Str. 114.

⁴² Tomin, Vojna. Poučavanje radosti čitanja. // XIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str. 133.

3. Preteče dokumentima Cjelovite kurikularne reforme 2016. godine

U uvodnom dijelu Okvirnoga nacionalnoga kurikulumu objašnjeno je kako se promjene Cjelovite kurikularne reforme „nastavljaju na brojne vrijedne pokušaje i inicijative u prethodnih 25 godina, stoga iz njih preuzimaju određena dobra rješenja i razvojne pravce.“⁴³

3.1. Određenje značenja pojma – *kurikularna reforma*

Riječ kurikulum (*lat. curruculum*) u izvornom jeziku ima značenje tijeka, slijeda nečega, tj. planiranoga i programiranoga događaja koji predstavlja put dolaska do određenoga cilja. Kada bi se termin objašnjavao u školskome ozračju, moglo bi se reći da je kurikulum: „[...] svojevrsni konsenzus koji određuje elementarne standarde i slijed kojim se objektivno mogu dostići zacrtani ciljevi te zadaci odgoja i obrazovanja, ali koji pritom ne sputava one koji su u bilo čemu sporiji ili brži.“⁴⁴

Značenje riječi reforma (*lat. reformare*) obično se svodi na određene *promjene, preoblikovanja, preustrojstvo, preinačenje, preinaka, preudešavanje, preuredba, poboljšanje, popravak*, itd.

Uzimajući u obzir značenja obiju riječi može se zaključiti da je kurikularna reforma težnja da se dogode određene promjene hrvatskoga obrazovnoga sustava koji će biti planiran i usmjeren na intelektualno, osobno i društveno ostvarenje svakoga pojedinca odnosno učenika.

Vlatko Previšić u svom radu *Pedagogija i metodologija kurikulumu*⁴⁵ navodi desetak definicija kurikulumu koje su uslijedile nakon mnogobrojnih rasprava, napisanih stručnih i znanstvenih članaka, razgovora o filozofiji kurikulumu, metodologiji njegove izrade, strukture i izvedbe, neke od njih glase:

- kurikulum je nastavni plani program,
- kurikulum je konzistentan sustav optimalnog pripremanja, ostvarenja i evaluacije nastave,
- kurikulum predstavlja didaktičko-metodičku koncepciju učenja, poučavanja, odgoja i obrazovanja u institucijskom kontekstu,

⁴³ Cjelovita kurikularna reforma. URL: www.kurikulum.hr (2016-04-10)

⁴⁴ Usp. Previšić, Vlatko. Kurikulum: teorije-metodologija-sadržaj-struktura. Zagreb: Školska knjiga, 2007. Str.16.

⁴⁵ Isto, str. 15-39.

- kurikulum je planirana interakcija učenika s nastavnim sadržajima, nastavnikom i medijima u procesu ostvarivanja odgojnih ciljeva,
- kurikulum je plan ostvarivanja optimalnog učenja.

Isto tako naglašava da bez obzira na određene teorijske razlike, s didaktičkoga gledišta kurikulumu ostaje uvijek ono zajedničko:

- potreba utvrđivanja što učenici moraju naučiti,
- određivanje sadržaja kao izvora informacija,
- utvrđivanje pedagoških standarda,
- predviđanje različitih sposobnosti i tempa rada učenika,
- organizacijski i metodički naputci,
- stjecanje predviđene kompetencije,
- razrađeni postupci vrednovanja.

U navedenom radu Previšić zaključuje kako se u novijim istraživanjima izbjegavaju definicije zbog sve većega broja određenja i sastavnica kurikuluma, već se uvode ključni pojmovi, kategorije i moduli. Autor navodi pet temeljnih kategorija koje su važne za svaki pristup izrade kurikuluma:

1. Učeničko gledište
2. Nastavnička kompetencija
3. Strategija izrade kurikuluma
4. Planiranje i razvoj
5. Upravljanje kurikulumom.

Ovdje je važno za istaknuti mišljenje J. Deloresa koji zagovara „osmišljavanje dugoročnoga pristupa ako se želi da tražene reforme uspiju“⁴⁶ u suprotnom dogodit će se još jedna propala reforma „jer sistemi nisu mogli apsorbirati promjene, okupiti sve sudionike i pokrenuti ih u akcije, kritički prosuditi reformski koncept, evaluirati dostignuća te se pripremiti za sljedeće korake.“⁴⁷

Primjer dugoročnoga provođenja školske reforme je država Finska koja je nakon 30 godina stvorila školstvo koje je jedno od najboljih u svijetu jer je definirala svoj nacionalni interes i desetljećima ga ustrajno provodila. Uspješnost finskoga školstva dokazuje i Međunarodno istraživanje učeničkih dostignuća (*Programme for International Student*

⁴⁶ Isto, str.77.

⁴⁷ Isto.

Assessment - PISA)⁴⁸. Od europskih zemalja najbolje je rezultate u ispitanim područjima pismenosti (čitalačkoj, matematičkoj i prirodnoznanstvenoj) postigla upravo Finska koja svoju strategiju za izgradnju visoke kvalitete obrazovnih postignuća temelji na jednakosti obrazovnih mogućnosti.⁴⁹ Upravo se i dokumentima Cjelovite kurikularne reforme zagovara pravo i jednakost svih na učenje i obrazovanje kao i uvažavanje različitosti, od osobnosti do sposobnosti.

3.2. Preteče Hrvatskome kurikulumu

Dokumenti Cjelovite kurikularne reforme svoje korijene vuku iz drugih važnih dokumenata.

U strateškom dokumentu *Hrvatska u 21. stoljeću*⁵⁰ iz 2001. godine navodi se potreba kurikularne reforme koja uključuje promjene sadržaja obrazovanja i načina poučavanja i učenja. U dokumentu *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.*⁵¹ iz 2005. godine navodi slične ciljeve – poboljšanje učenja, poučavanja i uvjeta rada u školama; razvijanje navike cjeloživotnoga učenja sukladno potrebama tržišta; primjenu informatičko-komunikacijske tehnologije; jačanje nacionalnih i kulturnih vrednota kao i svijesti o pripadnosti europskome krugu.

Projektom *Hrvatskoga nacionalnoga obrazovnoga standarda* (HNOS) i donošenjem *Nastavnoga plana i programa za osnovnu školu* 2006. godine započele su kvalitativne promjene koje se odnose na programske sadržaje kao i na odgojno-obrazovna postignuća učenika te načine izvedbe odgojno-obrazovnoga procesa.

Također, utjecaja je ostavio i *Nacionalni okvirni kurikulum*⁵² iz 2010. godine kojim se pokušalo ostvariti usklađivanje različitih razina i vrsta odgoja i obrazovanja i definirati odgojno-obrazovna područja, međupredmetne teme i odgojno-obrazovne cikluse.

Nacionalni okvirni kurikulum predstavljen je kao temeljni dokument koji određuje sve bitne sastavnice odgojno-obrazovnoga sustava, i kao njegovo glavno obilježje, izdvaja se prelazak na kompetencijski sustav i učenička postignuća, tj. ishode učenja. Također, opisuje

⁴⁸ Međunarodna istraživanja procjena znanja i vještina petnaestogodišnjih učenika.

⁴⁹ Usp. Domović, Vlatka; Godler, Zlata. Procjena učinkovitosti obrazovnih sustava na osnovi učeničkih dostignuća: usporedba Finska – Njemačka. Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja 14, 3 (2005), str. 439-458.

⁵⁰ Hrvatska u 21. stoljeću. URL: narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/306017.html (2016-06-10)

⁵¹ Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. - 2010. URL: public.mzos.hr/fgs.axd?id=14193 (2016-06-10)

⁵² Nacionalni okvirni kurikulum. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010.

se i kao razvojni dokument jer je otvoren za promjene i prilagodbi istih, koje su nužne želi li se pratiti život i rad u društvu brzih promjena i novina. U dokumentima Cjelovite kurikularne reforme na ovaj se dokument poziva jer su određene stvari identične ili nadopunjene iz Nacionalnoga okvirnoga kurikuluma. Kao međupredmetne teme u Nacionalnom okvirnom kurikulumu navode se: Osobni i socijalni razvoj, Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša, Učiti kako učiti, Poduzetništvo, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije, Građanski odgoj i obrazovanje. Međupredmetne su teme opisane i navedeni su njezini ciljevi, bez domena, očekivanja, učenja i vrednovanja navedenih tema. Također, navedenim dokumentom naglašavaju se sljedeće vrijednosti: znanje, solidarnost, identitet i odgovornost koje se nalaze i u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme još uz integritet, poštivanje, zdravlje i poduzetnost. Odgojno-obrazovna područja, koja će biti navedena u daljnjem tekstu, identična su u oba dokumenta. Također, u oba se dokumenta nabraja osam temeljnih kompetencija, u daljnjem će tekstu biti navedene, koje je Europska unija odredila kao ključne za cjeloživotno obrazovanje. Dokumenti Cjelovite kurikularne reforme veću pozornost posvećuju generičkim kompetencijama među kojima je i informacijska pismenost koja se pripisuje zadaći školske knjižnice i školskome knjižničaru.

3.2.1. Pojam kurikul/kurikulum

Sam naslov diplomskoga rada *Školska knjižnica u dokumentima kurikularne reforme 2016. godine* ima određenu dvojbu, treba li možda pisati *Školska knjižnica u dokumentima kurikulske reforme 2016. godine*.

Čitajući radove raznih autora može se naići na riječ kurikul ili kurikulum. Oblik kurikulum je zastupljeniji i rabi ga više autora pa ćemo, naprimjer, u radovima Dinke Kovačević, Jadranke Lasić-Lazić i Jasmine Lovrinčević pročitati poglavlje *Kurikulum školske knjižnice*, u *Rječniku suvremenoga obrazovanja* autor Stanko Antić objašnjava pojam programiranja ili kurikuluma, Ivanka Stričević u svom radu *Slobodno vrijeme korisnika školske knjižnice – izazov školskome knjižničaru* među ključne riječi navodi i nacionalni kurikulum, u knjizi koju je uredio Vlatko Previšić *Kurikulum-teorije-metodologija-sadržaj-struktura*, autori svih radova (Vlatko Previšić, Marko Palekčić, Slavica Bašić, Dijana Vican, Ladislav Bogнар, Milan Matijeвиć i dr.) pišu o kurikulumu - *Pedagogija i metodologija kurikuluma, Od kurikuluma do obrazovnih standarda, Hrvatski nacionalni kurikulum*, i dr. Mira Zovko piše o *Školskom knjižničaru u suvremenom kurikulumu* dok Biserka Šušnjić piše

rad pod naslovom *Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikulum*, a Sanja Galić u radu *Ostvarenje kurikuluma kroz rad na školskome projektu* iz 2002. godine rabi jedan oblik riječi, a u radu *Školska knjižnica u nacionalnom okvirnom kurikulumu* iz 2009. godine drugi oblik riječi. Važno je napomenuti da su svi, do sada, dokumenti Cjelovite kurikularne reforme objavljeni s oblikom riječi kurikulum – *Okvirni nacionalni kurikulum*.

U hrvatskoj je javnosti bilo dosta razilaženja oko oblika ove riječi. Kao i u navedenim radovima netko rabi jedan, a netko drugi oblik. Međutim, s normativne strane hrvatskoga standardnoga jezika ovdje ne bi trebalo biti dvojbe jer ovakvih primjera već ima. U radu je objašnjeno podrijetlo i značenje riječi *curruculum*. Za ovu ovu priliku važno nam je podrijetlo riječi koje je latinsko i takve riječi, bez obzira na jezik posrednik, preuzimamo u latinskom obliku, odnosno kada latinska riječ koju preuzimamo ima nastavak *-um*, taj nastavak odbacujemo. Znači, ova bi imenica trebala glasiti *kurikul*, a njezin posvojni pridjev *kurikulski* i trebao bi imati prednost ispred pridjeva *kurikulumski* ili *kurikularni*.⁵³

Budući da se iz priloženoga može zaključiti kako službeni dokumenti kao i autori koji pišu o temi *kurikuluma* češće rabe taj oblik, u radu se također rabi taj oblik riječi.

3.2.2. Školski kurikulum/ Nastavni plan i program/ Godišnji plan i program

Školskim se kurikulumom utvrđuju aktivnosti programa ili projekti za koje definiramo: ciljeve, namjenu, nositelje aktivnosti, način realizacije, vrijeme realizacije, troškovnik, način vrednovanja, korištenje rezultata vrednovanja.

Nastavni plan i program⁵⁴ sadržajno donosi nastavne planove – plan nastavnoga rada po predmetima i razredima, plan izvannastavnih aktivnosti, plan realizacije posebnih programa učenja stranih i klasičnih jezika, plan dopunskoga i dodatnoga rada, plan sata razrednika te nastavne programe – program obveznih i izbornih nastavnih predmeta te posebne programe učenja stranih i klasičnih jezika s iznesenim ciljevima, zadaćama, odgojno-obrazovnim sadržajima i ciljevima koje treba postići u svakoj temi.

Godišnjim planom i programom rada utvrđuju se podatci o uvjetima rada škole, o kadrovima, izvršitelji poslova, tjedno zaduženje nastavnika i drugih djelatnika, godišnji kalendar rada škole, tjedni broj sati po razrednim odjelima, planovi rada ravnatelja, nastavnika

⁵³ Jozić, Željko. Hrvatski pravopis. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2013. Str. 14.

⁵⁴ Usp. Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.

i stručnih suradnika, planovi rada razrednika, planovi rada stručnih tijela škole, planovi rada školskoga odbora te sve ostale aktivnosti vezane uz poslovanje škole.

Iz opisanoga je vidljivo kako se pojmovi školskoga kurikuluma/nastavnoga plana i programa/godišnjega plana i programa ne mogu rabiti kao istoznačnice jer se godišnji plan i program rada donosi na osnovi nastavnoga plana i programa te školskoga kurikuluma.

3.2.3. Kurikulum školske knjižnice

U knjizi *Školska knjižnica – korak dalje*⁵⁵ opisan je pojam plana i programa rada školske knjižnice, koji je sastavni dio godišnjega plana i programa rada škole, kroz tri osnovne djelatnosti (neposredna odgojno-obrazovna djelatnost, stručna i knjižnična djelatnost, kulturna i javna djelatnost). Prije navođenja glavnih ciljeva kurikuluma škole, opisuju se obvezne sastavnice školskoga kurikuluma koje su ujedno i temelj razvojnoga kurikuluma školske knjižnice u neposrednoj odgojno-obrazovnoj djelatnosti s učenicima:

- temeljno načelo ili platformu,
- opseg i parametre kurikulumskog područja,
- općenite ciljeve i svrhe predmeta u kurikularnom području,
- smjernice za izradu nastavnoga programa predmeta,
- sadržaj,
- nastavna načela i načela učenja,
- smjernice za vrednovanje predmeta,
- kriterije za akreditiranje i ovjerovljenje predmeta,
- buduće pomake u tom području.⁵⁶

Glavni ciljevi kurikuluma školske knjižnice koji su oblikovani prema potrebama njezinih korisnika su:

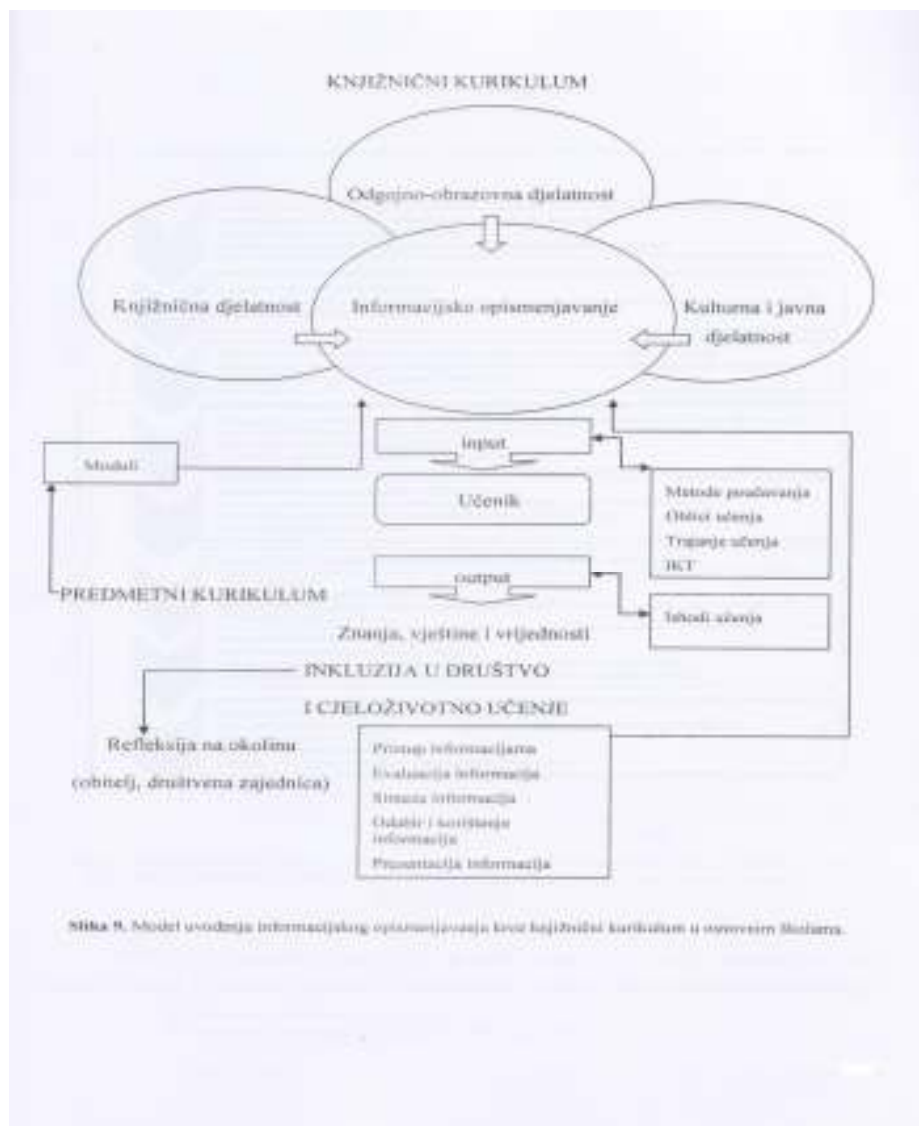
- promovirati timski rad nastavnika i učenika,
- uvoditi najučinkovitije i suvremene oblike učenja,
- integrirati tehnologiju u nastavu i učenje u svim područjima kurikuluma,

⁵⁵ Usp. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasminka. Nav. dj.

⁵⁶ Isto, str. 85-86.

- neprestano ocjenjivati programske rezultate učenja, izvršavanja zadaća nastavnika, kao pomoćno sredstvo pri stalnim nastojanjima poboljšanja cijelog obrazovnoga procesa,
- proširiti programe koji promiču kvalitetnije učenje,
- promovirati mogućnosti bolje komunikacije s nastavnicima,
- širiti suradnju s drugim knjižnicama i srodnim ustanovama u cilju stvaranja navika učenja izvan škole,
- omogućiti vježbanje sadržaja koji proširuju etičke i moralne vrijednosti, znanja koja vode razumijevanju različitosti među ljudima,
- proširiti poučavanje u području informacijskih tehnologija,
- uvoditi nove pristupe učenju kroz primjenjivanje naučenoga,
- širiti spoznaju o potrebi cjeloživotnoga učenja.⁵⁷

⁵⁷ Isto, str. 87.

Slika 1: Model uvođenja informacijskog opismenjavanja kroz knjižnični kurikulum u osnovnoj školi.⁵⁸

Na Slici 1. predstavljeno je informacijsko opismenjavanje učenika koje je neophodno za razvijanje generičkih kompetencija kao i cjeloživotnog učenja. Autorica u središte djelovanja školskoga knjižničara stavlja učenika kojemu će knjižnični kurikulum (eng.*input*) omogućiti razvoj znanja, vještina i vrijednosti pomoću kojih će svaki pojedinac realizirati inkluziju u društvu te cjeloživotno učenje (eng.*output*).

Autorica Šušnjić⁵⁹ navodi kako se školska knjižnica može neposredno uključiti u školski kurikulum kroz modul Knjižnično-informacijskog obrazovanja (čitanje, informacijska pismenost te kulturna i javna djelatnost), a posredno u sklopu međupredmetnog povezivanja.

⁵⁸ Milički, Jasna. Model informacijskoga opismenjavanja u osnovnoškolskim knjižnicama. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014. Str. 131.

Model kvalitetne školske knjižnice naglašava važnu ulogu školske knjižnice i školskoga knjižničara u osposobljavanju učenika za samostalno cjeloživotno učenje koje se postiže knjižničnim kurikulumom.

3.3. Model kvalitetne školske knjižnice

Kao jedan od pokušaja napuštanja tradicionalnoga načina poučavanja i učenja te usmjeravanje procesa poučavanja na učenika koji će znati samostalno učiti i istraživati, ali i surađivati te se uspješno cjeloživotno obrazovati, nalazimo u teoriji kvalitetne škole autora Williama Glassera. Godine 1994. objavljuje knjigu pod nazivom *Kvalitetna škola* (sljedeće godine izlazi izmijenjeno izdanje) u kojoj piše o procesu osuvremenjivanja škole s bitnom odrednicom navedenom u podnaslovu knjige *Škola bez prisile*.

Glasser navodi: „Složimo li se da je svrha svake organizacije, državne ili privatne, proizvesti kvalitetan proizvod ili izvršiti kvalitetnu uslugu, slijedi da i radnici moraju kvalitetno obavljati posao, a posao je odgovornih osoba pobrinuti se da to bude tako. U školama su učenici radnici.“⁶⁰

U proizvodnji tih *kvalitetnih proizvoda* značajno mjesto pripada i školskoj knjižnici iz razloga što je, navodi autor Stevanović, knjiga, bez obzira na svu tehnologiju ostala nezamjenjiv medij i sve se informacije i znanja o knjizi najpotpunije mogu dobiti u školskoj knjižnici kvalitetne škole koja je nepresušivi izvor kulture, umjetnosti, znanosti i lijepe riječi.⁶¹

Kako je suvremenoj knjižnici tako je i kvalitetnoj školi jedan je od ciljeva učenik, kojega je potrebno motivirati i osposobiti mu stvaralačke kompetencije te edukaciju za samostalno cjeloživotno učenje i zadovoljavanje raznovrsnih potreba. Školska knjižnica u kvalitetnoj školi dobiva svoje mjesto kao bitan čimbenik odgojnog i obrazovnog djelovanja te se doživljava kao temeljni dio škole koji pridonosi formalnom cilju suvremene škole, odnosno „[...] izgrađivanje ličnosti koja će u nekom području stvaralačkoga djelovanja ostvariti svoj

⁵⁹ Usp. Šušnjić, Biserka. Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikulum. // Senjski zbornik: prikazi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu 36, 1 (2009.), str. 41.

⁶⁰ Glasser, William. *Kvalitetna škola: škola bez prisile*. Zagreb: Educa, 1994. Str.13.

⁶¹ Usp. Stevanović, Marko. Školska knjižnica u kvalitetnoj školi. // XIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str.17.

individualni maksimum.“⁶² To je upravo onaj „proizvod“ o kojem William Glasser piše u prvom poglavlju svoje knjige.

Autori Todd i Kuhlthau⁶³ proveli su istraživanje s ciljem razumijevanja koje dobrobiti učenik dobiva u procesu učenja od školske knjižnice i školskoga knjižničara. Model kvalitetne školske knjižnice objašnjavaju kao dinamično mjesto pružanja informacija i prostora znanja, a školskoga knjižničara kao stručnjaka i partnera u učenju, tj. školski knjižničar omogućuje učeniku učenje pomoću informacije. Naime, učenik u školskoj knjižnici ima pristup raznolikim suvremenim izvorima znanja. Učenika se upućuje kako provesti kvalitetan istraživački projekt ili rad te kako demonstrirati svoja nova znanja. Školska knjižnica i školski knjižničar imaju važnu ulogu u razvijanju samostalnih cjeloživotnih čitača. Također, važnu ulogu imaju i u kriznim situacijama, kada je učeniku potreban podatak u posljednji trenutak, kada mu je potrebna pomoć s tehnologijom ili rješenje za razvoj njegovih radova. Uz pomoć školske knjižnice i školskoga knjižničara, učenik je osposobljen za stvaranje nečega novoga, tj. osposobljen je kako informaciju ciljano transformirati.

Iz navedenoga se zaključuje kako kvalitetna školska knjižnica ima važnu ulogu u osposobljavanju učenika na razumijevanje i korištenje informacije kako bi pomoću nje došli do novih znanja.

Istaknuti su zadaci školske knjižnice u kvalitetnoj školi koji se opisuju kao heterogeni i na koje ćemo kasnije naići u HNOS-u kao i u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme:

- osposobljavanje učenika u korištenju pisanih, ali i svih drugih izvora znanja,
- afirmiranje nastave kao samostalne istraživačke aktivnosti,
- kulturno provođenje slobodnoga vremena,
- knjiga se javlja kao značajan medij i instrument obrazovanja koji postupno eliminira tradicionalno poimanje nastave,
- osposobljavanje učenika za usvajanje tehnike intenzivnog učenja knjigom,
- poticanje samoobrazovnih aktivnosti i osposobljavanje u metodama i tehnikama intelektualnoga rada,
- stjecanje navika u služenju izvornom literaturom,
- pripomoć učiteljima u praćenju najnovijih znanstvenih dostignuća i pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke literature,

⁶² Isto, str. 18.

⁶³ Usp. Todd, Ross; Kuhlthau, Carol. Student Learning through Ohio School Libraries. URL:

<http://webfiles.rbe.sk.ca/rps/terrance.pon/OELMARreportofFindings.pdf> (2016-09-26)

- stjecanje znanja o znanju i znanja o stvaralaštvu.⁶⁴

Teorija kvalitetne škole školsku knjižnicu opisuje kao svoj integralni dio koja djeluje sukladno službenim pedagoškim pravilima kao i najnovijim suvremenim dostignućima. Od školskoga se knjižničara očekuje da prepozna i razlikuje stvaralačke potrebe i mogućnost svakoga djeteta koje će biti osposobljeno za samostalno korištenje informacija u svrhu stvaranja nečega novoga.

3.4. Uloga školske knjižnice u Hrvatskom nacionalnom obrazovnom standardu (HNOS)

Među „[...] vrijedne pokušaje[...] dobra rješenja i razvojne pravce.“⁶⁵ na koje se oslanjaju dokumenti Cjelovite kurikularne reforme ubraja se i projekt Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) i donošenje Nastavnoga plana i programa za osnovnu školu 2006. godine. Iz toga će razloga prije samoga opisa školske knjižnice u Cjelovitoj kurikularnoj reformi u 2016. godini biti opisana uloga školske knjižnice i školskoga knjižničara u Hrvatskome nacionalnom obrazovnome standardu.

U Nastavnom planu i programu, odmah nakon Uvoda i Odluke o nastavnom planu i programu za osnovnu školu, slijedi poglavlje Ciljevi i zadaće odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi u kojem se opisuje promijenjena uloga i funkcija škole. Određene društveno-političke, gospodarske, tehnološke, informacijske promjene nameću školi zahtjev da učenika *nauči učiti* kako bi bio osposobljen za cjeloživotno učenje tako da bude samostalan, odgovoran, otvoren za promjene te sposoban pridonositi svojoj društvenoj zajednici.

Također se navode i točno određeni ciljevi odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi:

- „osigurati sustavan način učenja o svijetu, prirodi, društvu, ljudskim dostignućima, o drugima i sebi,
- poticati i kontinuirano unaprjeđivati intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni, duhovni razvoj učenika, u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima,
- stvoriti mogućnosti da svako dijete uči i bude uspješno,
- osposobiti učenike za učenje, naučiti ih kako učiti i pomoći im u učenju,

⁶⁴ Usp. Stevanović, Marko. Nav. dj., str. 23.

⁶⁵ Cjelovita kurikularna reforma. URL: www.kurikulum.hr (2016-04-10)

- pripremiti učenike za mogućnosti i iskušenja koja ih čekaju u životu,
- poučiti učenike vrijednostima dostojnih čovjeka.⁶⁶

Odlike koje je potrebno njegovati i razvijati kod svakoga učenika u osnovnom odgoju i obrazovanju su: samostalnost, inicijativnost, istraživački duh, stvaralački interes, komunikativnost, poštenje, pravednost, samopouzdanje, poštivanje drugoga i briga o drugome, tolerancija i razumijevanje, samostalno i kritičko mišljenje, miroljubivost, odgovornost, osjećaj za jednakovrijednost i jednakopravnost svih ljudi, solidarnost, suradnički duh te samosvjesnost.

Već se u prvim poglavljima kao i u izdvojenim navodima može iščitati velika i nova uloga školske knjižnice. „S aktualiziranim promjenama odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi, te provođenjem projekta Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu, knjižničari unose kvalitativne promjene u odgojno-obrazovni rad knjižnice donošenjem posebnoga programa Informacijska pismenost i poticanje čitanja.“⁶⁷

Školska se knjižnica opisuje kao informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte škole namijenjeno učenicima i učiteljima koji se njome koriste za potrebe redovne nastave, ali i kao mjesto boravka za izvannastavno i slobodno vrijeme.

Nositelj je aktivnosti školski knjižničar koji profesionalno pristupa komunikaciji i radu te posjeduje razumijevanje za korisničke potrebe te informacijske vještine.

Glavna je zadaća školske knjižnice potpora odgojno-obrazovnim ciljevima i zadacima nastavnoga plana i programa škole. Pri ostvarenju te zadaće potrebno je učenicima osigurati pristup informacijama, tj. izvorima znanja kako bi bili uspješni u učenju i kasnije aktivni i odgovorni u suvremenom demokratskome društvu. Također, za ostvarenje glavne zadaće školske knjižnice, neophodna je suradnja s učenicima, učiteljima, administrativnim osobljem i roditeljima.

I ovim dokumentom djelatnost školskoga knjižničara obuhvaća neposrednu odgojno-obrazovnu djelatnost, stručno-knjižničnu te kulturnu i javnu djelatnost. Pod suvremenom djelatnošću knjižnice podrazumijeva se informacijska pismenost i poticanje čitanja. Pod informacijskom pismenošću misli se na razumijevanje i uporabu informacija iz klasičnih izvora i onih posredovanih suvremenom tehnologijom, a u poticanju čitanja od školske se knjižnice očekuje da od učenika stvori čitatelja koji će uspješno ovladati tehnikom čitanja i razumijevanjem pročitanaoga te se uvijek rado vraćati u svijet knjiga. Bez programa

⁶⁶ Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. Str.10.

⁶⁷ Isto, str.19.

Informacijske pismenosti i poticanje čitanja nema ni uspješnoga cjeloživotnoga učenja za kojim bi trebali svi težiti koliko zbog napredovanja u struci toliko i zbog kvalitetnoga provođenja slobodnoga vremena.

Jedan od ciljeva Hrvatskoga nacionalnoga obrazovnoga standarda je korelacija kojom se međupredmetno povezuju nastavni sadržaji i time smanjuje opterećenost učenika. Školske knjižnice u tome mogu sudjelovati na različite načine:

- sudjelovanje u zajedničkom planiranju tema,
- realizacija nastavnoga sata sa zadanom temom,
- izradba referata ili uradaka na zadanu temu,
- provođenje individualnih i skupnih projekata,
- pripreme uvodnih satova iz pojedinih predmeta, tema ili cjelina,
- organiziranje predavanja i radionica za učenike, učitelje stručne suradnike, roditelje, prezentacija projekata.⁶⁸

U sljedećim se različitim oblicima mogu provoditi nabrojane aktivnosti: radionica za interesnu skupinu učenika, radionica za učenike pojedinih razrednih odjela, radionica za učenike s posebnim potrebama, izradba biltena, preporučenih popisa literature, bibliografija, izložbe, organiziranje susreta s osobama koje izlažu određenu temu, organiziranje čitateljskih klubova, obilježavanje obljetnica pisaca, itd.

Navedeni dokument neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima u školskoj knjižnici organizira po razredima i sadržajima. Od I. do IV. razreda naglasak je na razvijanju vještina čitanja i pisanja koje su preduvjet za uspješno učenje svih predmeta. Tako će se učenici I. razreda upoznati sa školskim knjižničarom i knjižničnim prostorom, naučiti razlikovati knjižnicu od knjižare te kako posuđivati, čuvati i vraćati knjige na vrijeme dok će u IV. razredu upoznavati referentnu zbirku i znati pronalaziti, izabrati i primijeniti informaciju. Od V. do VIII. razreda učenike se poučava samostalnoj uporabi izvora informacija. Učenici V. razreda trebaju znati prepoznati i imenovati znanosti kao i čitati tekst iz časopisa s razumijevanjem te ga znati prepričati. Očekuje se da učenik zna pronaći knjigu na polici pomoću signature kao i pronaći knjigu u knjižnici pomoću knjižničnoga kataloga. Za učenike VIII. razreda bitno je da razumiju sustav pojedinih vrsta knjižnica u Republici Hrvatskoj i u svijetu, samostalno pretražuju fondove knjižnica e-katalogom, znaju međupredmetno povezivati knjižnično-informacijska znanja s drugim predmetima, pročitano prepričati

⁶⁸ Isto, str.19.

vlastitim riječima, pisati bilješke i sažetak te znati primijeniti stečena znanja i vještine u cjeloživotnom učenju.⁶⁹

Na kraju poglavlja o školskoj knjižnici i Hrvatskom nacionalnom obrazovnom standardu navest će se opis školske knjižnice autorice Šušnjić koja školskoj knjižnici dodaje još jednu ulogu, a koju također možemo pripisati novinama HNOS-a. Naime, autorica navodi da je školska knjižnica informacijsko, multimedijско, komunikacijsko središte, mjesto za nastavne i izvannastavne aktivnosti, za slobodno vrijeme, za osuvremenjivanje odgojno-obrazovnog procesa, za razvoj školske osobnosti, ali isto tako može biti i metodičko središte škole jer promovira metode djelotvornoga učenja koje omogućuju uspjeh za svakoga učenika, kao što su: istraživanje, rješavanje problema, pretraživanje, selekcija i uporaba informacija, multimedijalnost i interdisciplinarnost. Školskoga knjižničara opisuje kao partnera, savjetnika, onoga koji razumije korisničke potrebe, onaj koji ima informacijsko znanje i vještine za uporabu informacija, poticatelja učeničkog, učiteljevog i osobnog stvaralaštva i poticatelja samostalnosti učenika.⁷⁰

Po učeničkim odlikama koje Hrvatski nacionalni obrazovni standard ističe vidljiv je odmak od tradicionalnog načina učenja i poučavanja. Naime, potrebno je razvijati i njegovati inicijativnost, istraživački duh, kritičko i kreativno mišljenje. Djelatnost školske knjižnice obuhvaća neposredan odgojno-obrazovni rad koji je organiziran po razredima i sadržajima, stručno-knjižnični te kulturni i javni rad. Školskoj se knjižnici uz opis informacijskog, medijskog i komunikacijskog središta škole dodaje i opis metodičkog središte škole iz čega proizlaze i drugačije metode učenja i poučavanja od onih u tradicionalnom smislu. Školska knjižnica kao i njezin profesionalni nositelj aktivnosti, školski knjižničar, imaju zadatak s učenikom ostvariti program Informacijske pismenosti (razumijevanje i uporaba informacija iz različitih izvora znanja) i poticanja čitanja (uspješno usvajanje tehnike čitanje te razumijevanje pročitanoga). Upravo po tome programu HNOS ostavlja trajni trag u knjižničarstvu osnovne škole.

⁶⁹ Isto.

⁷⁰ Usp. Šušnjić, Biserka. Školsko knjižničarstvo i cjeloživotno učenje. // XVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2007. Str. 23-27.

4. Školska knjižnica u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme 2016. godine: analiza

Autorica Galić navodi kako je cilj svake škole i njezine knjižnice učenje. Ali dogodile su se određene promjene: „Škole su se danas usmjerile prema učeniku i učenju, a programi školskih knjižnica su već odavno pomaknuli fokus sa zbirki na učenje koje ohrabruje učenike u traženju znanja i izvan formalnog kurikula.“⁷¹

Školska knjižnica dobiva novu ulogu razvijanjem tehnologije i informacijskog društva. Od učenika se više ne očekuje samo pamćenje i reproduciranje činjenica, već samostalno cjeloživotno učenje za koje moraju biti razvijene generičke sposobnosti. „Cjelovita kurikularna reforma prva je mjera kojom je započela realizacija Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije (Strategije) prihvaćene u Hrvatskome saboru u listopadu 2014. godine.“⁷²

Nemalo se puta moglo čuti kako promjene koje bi se dogodile Cjelovitom kurikularnom reformom (CKR)⁷³ nisu *kozmetičke prirode* nego početak promjena koje hrvatsko školstvo dugo očekuje, početak smislene i sustavne promjene sustava odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske. Cilj CKR jasno navodi Jasna Milički koja piše kako će se kurikularnom reformom: „[...] uskladiti i povećati učinkovitost sustava odgoja i obrazovanja sadržajnim i strukturnim promjenama koje nam diktira ubrzani razvoj na tehnološkoj, znanstvenoj, društvenoj i drugim sferama života i rada u novom tisućljeću.“⁷⁴

Cilj CRK je također učenik i učenje, ali ne učenje u smislu reproduciranja znanja, nego stjecanje znanja i vještina kojim će učenik doći do novih spoznaja uključujući sve tehnološke, znanstvene i društvene promjene.

⁷¹ Galić, Sanja. Školska knjižnica u nacionalnom okvirnom kurikulu. // XXI. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008. Str. 36.

⁷² Cjelovita kurikularna reforma. URL: www.kurikulum.hr (2016-05-10)

⁷³ Umjesto punoga naziva Cjelovita kurikularna reforma u daljnjem tekstu rabić će se i kratica CRK.

⁷⁴ Milički, Jasna. Školski knjižničar u kurikulumu međupredmetne teme Učiti kako učiti. // XXVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2016. Str. 31.

4.1. Metodologija

Cilj je diplomskoga rada *Školska knjižnica u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme 2016. godine* istražiti zastupljenost školske knjižnice osnovne škole kao i očekivanja od školskoga knjižničara u navedenim dokumentima. Metodologija diplomskoga rada temelji se na istraživanju i analizi dokumenata i literature. U prvom dijelu rada analizirani su odgojno-obrazovni zadatci osnovne škole, pomoću kojih je jasnija uloga, definicija, djelatnost i zadaće školske knjižnice i školskoga knjižničara, te dokumenti koji opisuju i reguliraju njihovu djelatnost. U drugom dijelu rada dokumenti Cjelovite kurikularne reforme uspoređivani su s dokumentima Nacionalnoga okvirnoga kurikulumu i Hrvatskoga nacionalnoga obrazovnoga standarda, pretečama dokumenata Cjelovite kurikularne reforme. Također, navedeni dokumenti Cjelovite kurikularne reforme (međupredmetne teme *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije* i *Učiti kako učiti* i nastavni predmet *Hrvatski jezik*) analizirani su kako bi se došlo do zaključka koliko je u navedenim dokumentima zastupljena školska knjižnica i školski knjižničar i je li potreban Poseban kurikulum za školske knjižnice.

4.2. Razvoj generičkih sposobnosti

Cjelovita kurikularna reforma odgoj i obrazovanje usmjerava prema razvoju *kompetencija* učenika koje se najčešće definiraju kao međusobno povezan sklop znanja, vještina i stavova.

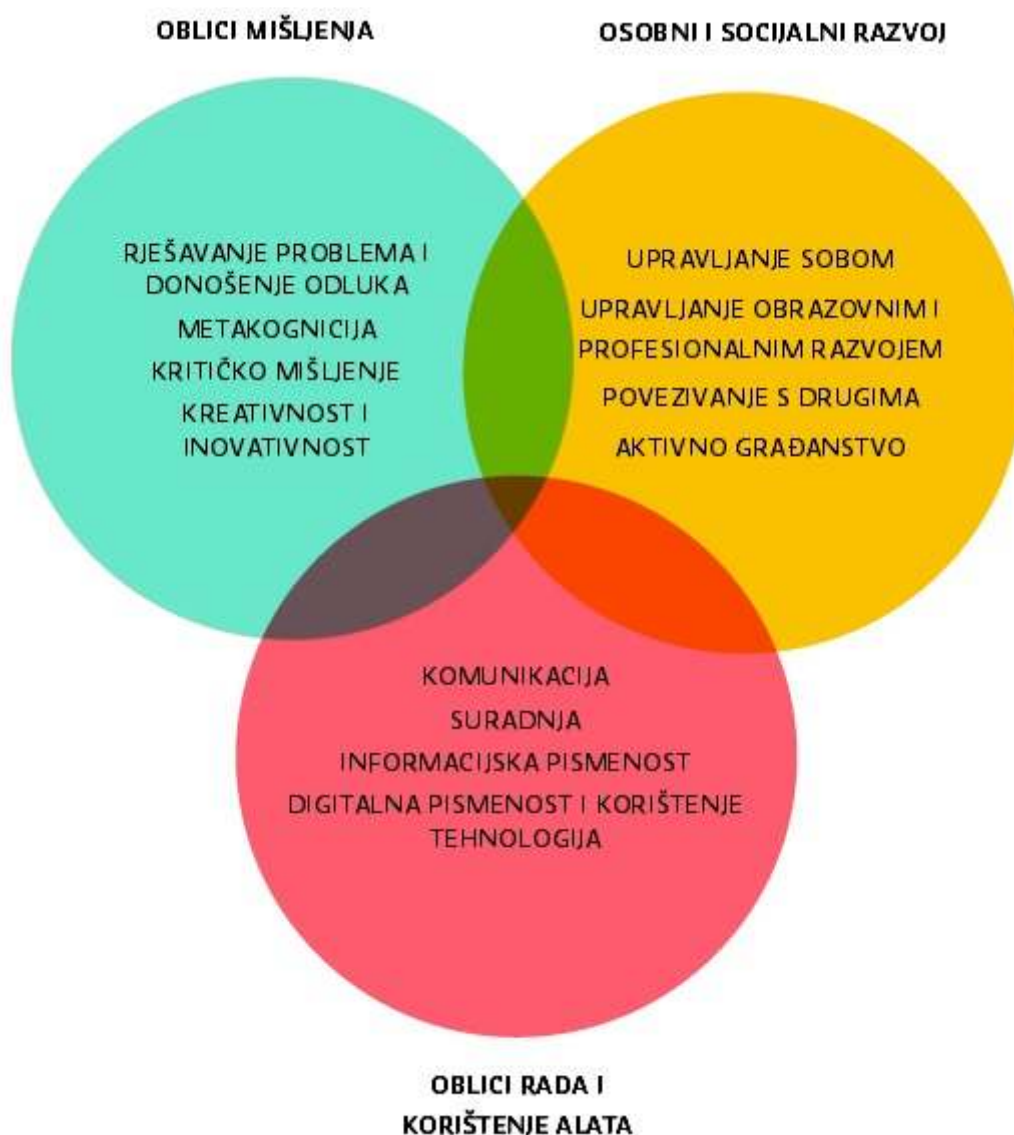
Zbog težnje usklađivanja i učinkovitosti sustava odgoja i obrazovanja koje se nameće ubrzanom tehnološkim, znanstvenim i društvenim razvojem, „[...] nužno nam se nameće razvoj generičkih kompetencija, funkcionalnih i svih ostalih oblika pismenosti, povezanost obrazovanja s potrebama društva, ali i s interesima, potrebama i mogućnostima učenika.“⁷⁵

Generičke kompetencije potrebno je razvijati na svim razinama, svim vrstama odgoja i obrazovanja kao i u svim područjima, međupredmetnim temama, predmetima i modulima.

U razvijanju generičkih kompetencija značajnu ulogu ima i školska knjižnica ukoliko je učenik i učitelj dožive kao prigodno i poticajno mjesto, a školskoga knjižničara kao suradnika u odgojno-obrazovnom procesu. One su podijeljene u tri veće cjeline:

Oblici mišljenja, Oblici rada i korištenje alata te Osobni i socijalni razvoj.

⁷⁵ Cjelovita kurikularna reforma. URL: www.kurikulum.hr (2016-05-10)

Slika 2: Prikaz generičkih kompetencija⁷⁶

Iz prikazane slike mogli bismo izdvojiti Metakogniciju, Kritičko mišljenje, Kreativnost i inovativnost, Aktivno građanstvo, Informacijska pismenost te Digitalna pismenost i korištenje tehnologija u kojima se očekuje i u kojima školski knjižničar može pridonijeti.

Već je istaknuto kako je današnje vrijeme, vrijeme velikih ekonomskih, znanstvenih, socijalnih i tehnoloških promjena i time zahtjevi za novim i drukčijim pristupima učenju bivaju sve izraženiji. Upravo cjelina Oblici mišljenja i kompetencija Metakognicija predstavlja osnovu za samostalno i trajno tj. cjeloživotno učenje kojim se usavršavaju znanje,

⁷⁶ Cjelovita kurikularna reforma. URL: www.kurikulum.hr (2016-05-10)

vještine i sposobnosti. Metakognicijom razvijamo Kritičko mišljenje. Razvojem kritičkoga mišljenja učenik je osposobljen za razlikovanje potrebne od nepotrebne informacije odnosno prepoznavanje prave informacije koju će iskoristiti za stvaranje nečeg novog čime će doprinijeti cijeloj zajednici. Kako bi učenik stvorio nešto novo ili riješio neki problem, potreban je razvoj vještine Kreativnosti i inovativnosti. Sve opisano povezano je s cjelinom Oblici rada i korištenje alata i razvojem kompetencija u kojima školski knjižničar može sudjelovati ponajviše iz razloga jer se navedene kompetencije od njega podrazumijevaju, više od bilo kojeg drugog stručnog suradnika ili učitelja. Primjerom svoje Komunikacije i Suradnje školski knjižničar može najviše doprinijeti razvoju istih kod učenika. Školski knjižničar mora imati prepoznatljiv oblik komunikacije kojom će na susretljiv način pružati usluge svojim korisnicima i time postići da oni bez ustručavanja postavljaju pitanja, posjećuju školsku knjižnicu, zatraže pomoć pri rješavanju problema. Također, bilo koji oblik učenja i rada učenika najbolje je realizirati suradnjom učitelja i školskoga knjižničara. Oblici i metode rada koji uključuju suradnju, učenika podučavaju prihvatljivom socijalnom i demokratskom ponašanju. Informacijska je pismenost jedna od neophodnih pismenosti 21. stoljeća i jedan od temeljnih zadataka školskoga knjižničara kao i Digitalna pismenost i korištenje tehnologije. Tehnologiju koriste na odgovoran način kako bi koristili različite izvore informacija te pronašli informaciju koju su sposobni kritički procijeniti. U cjelini Osobni i socijalni razvoj kompetenciju Aktivnoga građanstva školska je knjižnica već uključena uz realizaciju Građanskoga odgoja i obrazovanja.

Na Slici 2. vidljivo je, kao i gore napisanom, kako cjeline koje prikazuju razvoj generičkih kompetencija nemoguće promatrati zasebno jer jedna uvjetuje drugu, jedna nadopunjuje drugu, jedna je povezana s drugom. Isto tako se može promatrati i uloga školskoga knjižničara u razvoju istih jer razvoj generičkih kompetencija cjeline Oblici rada i korištenje alata od školskog se knjižničara očekuju njegovim planom i programom, koje će pospješiti razvoj kompetencija Oblika mišljenja, a one će utjecati na Osobni i socijalni razvoj.

4.3. Kurikulumski dokumenti

Iz navedenoga vidljiva je težnja hrvatske obrazovne politike usmjeravanja strateškoga razvoja sustava odgoja i obrazovanja razvoju kompetencija, promjeni načina učenja i poučavanja i jasnom definiranju ishoda učenja.

„Cjelovita kurikularna reforma osigurava kontinuitet ovakva strateškog razvoja povezivanjem sastavnica odgojno-obrazovnog sustava u koherentnu, fleksibilnu i učinkovitu cjelinu temeljenu na zajedničkim odgojno-obrazovnim vrijednostima, načelima i ciljevima.“⁷⁷

Kao glavni cilj navodi se uspostava usklađenoga i učinkovitog sustava odgoja i obrazovanja kako bi se pozitivno utjecalo na djecu i mlade osobe, učitelje, nastavnike, stručne suradnike i ostale djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova, roditelje, društvo te gospodarstvo, a kao glavno središte, središnji sudionik, navodi se upravo dijete ili mlada osoba.

Sukladno tomu, CKR, navodi Milički, „pokrenula je niz promjena koje uključuju izradu dokumenata i modela vrednovanja, ocjenjivanja i izvještavanja o učeničkim postignućima, postupno uvođenje novih kurikuluma, izradu udžbenika i digitalnih materijala, osposobljavanje odgojno-obrazovnih djelatnika, strukturne promjene i programsku transformaciju.“⁷⁸

Nacionalni kurikulum ima tri sastavnice – sustav nacionalnih kurikulumskih dokumenata, primjena nacionalnih kurikulumskih dokumenata i vrednovanje - i sve tri sastavnice imaju uporišta u Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi iz 2010. godine, Nacionalnom okvirnom kurikulumu iz 2010. godine te Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije iz 2014. godine.

Razine nacionalnih kurikuluma su:

- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje
- Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje
- Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje
- Nacionalni kurikulum za gimnazijsko obrazovanje
- Nacionalni kurikulum za umjetničko obrazovanje

Nacionalni dokumenti područja kurikuluma su:

- Dokument jezično-komunikacijskoga područja kurikuluma
- Dokument matematičkoga područja kurikuluma
- Dokument prirodoslovnoga područja kurikuluma
- Dokument tehničkoga i informatičkoga područja kurikuluma
- Dokument društveno – humanističkoga područja kurikuluma
- Dokument umjetničkoga područja kurikuluma

⁷⁷ Cjelovita kurikularna reforma. URL: www.kurikulum.hr (2016-05-10)

⁷⁸ Milički, Jasna. Nav. dj., str. 30.

- Dokument tjelesnoga i zdravstvenoga područja kurikuluma

Nacionalni kurikulumimeđupredmetnih tema su:

- Osobni i socijalni razvoj
- Zdravlje
- Održivi razvoj
- Učiti kako učiti
- Poduzetništvo
- Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije
- Građanski odgoj i obrazovanje

U sklopu su CKR, do sada, izrađeni prijedlozi kurikularnih dokumenata na razini pojedinih dijelova sustava odgoja i obrazovanja, područja kurikuluma, međupredmetnih tema i predmetnih kurikuluma kao i Okvir nacionalnoga kurikuluma te Okvir za vrednovanje procesa i ishoda učenja u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske, Okvir za poticanje i prilagodbu iskustva učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama i Okvir za poticanje iskustva učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika.⁷⁹

Posebni nacionalni kurikulum, svrha, cilj, očekivanja, ishodi, organizacija i vrednovanje izrađuje se za ostale dijelove odgojno-obrazovnoga sustava, među kojima je i školska knjižnica. Postavlja se pitanje *Kamo sa školskom knjižnicom?* U Jezično-komunikacijsko područje, međupredmetnu temu *Učiti kako učiti* ili *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije?* U već postojećim kurikularnim dokumentima školska se knjižnica spominje kao mjesto za određene aktivnosti, a školski knjižničar kao suradnik u odgojno-obrazovnom procesu. Objavom posebnog dokumenta koji bi se odnosio na školsku knjižnicu, jasno bi bili opisani odgojno-obrazovni ciljevi kao i očekivanja od školskoga knjižničara, domene djelovanja i oblici suradnje sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa.

4.4. Kurikulumsko cjeloživotno učenje

Uz dokumente Cjelovite kurikularne reforme neizostavno se povezuje obilježje jednakosti i prava na obrazovanje, tj. svakom djetetu i mladoj osobi potrebno je omogućiti okruženje i podršku kako bi on razvio sve svoje potencijale, tako da ova reforma školstva daje

⁷⁹ Usp. Cjelovita kurikularna reforma. URL: www.kurikulum.hr (2016-05-10)

prednost sljedećim vrijednostima: znanje, solidarnost, identitet, odgovornost, integritet, poštivanje, zdravlje, poduzetnost. Na prvom je mjestu znanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje koji su temelj razvoja kako hrvatskoga društva tako i svakoga pojedinca.

Iz definicije pojma cjeloživotnoga obrazovanja autora Antića možemo zaključiti kako društveni i gospodarski, te informacijski i informatički razvoj i napredak svakom čovjeku istovremeno omogućava, ali od njega i zahtijeva cjeloživotno učenje. „Razvoj znanosti i tehnologije sa svim svojim implikacijama te razvoj i promjene u društvu, čije su se posljedice odrazile na potražnju za obrazovanjem, ohrabrile su i poduprle novu koncepciju, poznatu kao cjeloživotno obrazovanje. Pod tim se terminom podrazumijeva novi pristup, poimanje, tretiranje i prihvaćanje obrazovanja nakon spoznaje da je to sastavni dio čovjekova života, njegova aktivnost od rođenja (čak prenatalne dobi) pa kroz čitav život koji se odvija u vrijeme i na mjestu koje je je čovjeku najprikladnije za učenje, kad ima za tim potrebu, pod uvjetom da su mu za to osigurani uvjeti, a baš su oni u novije doba znatno prošireni i čovjeku sve prilagođeniji.“⁸⁰

Za cjeloživotno učenje navodi se osam ključnih kompetencija:

- komuniciranje na materinskom jeziku,
- komuniciranje na stranim jezicima,
- matematička pismenost,
- digitalna kompetencija,
- „učiti kako učiti“,
- međuljudska i građanska kompetencija,
- poduzetnička kompetencija,
- kreativno izražavanje.

Autorica Špiranec navodi da je ključ za cjeloživotno učenje informacijska pismenost, a da je koncept cjeloživotnoga učenja postao glavnom odrednicom društvenih, gospodarskih i prosvjetnih politika, a njegova realizacija ovisi upravo o informacijskoj pismenosti, tj. posjedovanju vještina pronalaženja, odabiranja, vrednovanja i učinkovitoga korištenja informacija. Upravo u razvijanju te pismenosti nezaobilazna je uloga školske knjižnice i knjižničara koji učenika može osvjestiti o njegovoj potrebi za informacijom, navesti učenika

⁸⁰ Antić, Stanko. Rječnik suvremenog obrazovanja. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, 2000. Str. 81.

na informaciju može riješiti njegov problem i pronalaskom iste da ju vrednuje i učinkovito koristi.⁸¹

Šušnjić također navodi kako je cjeloživotno učenje temelj svih prosvjetnih politika i koji su to čimbenici koji pridonose uspjehu cjeloživotnoga učenja poput učenja trajnih znanja i vještina, interdisciplinarnosti, individualizacija učenja, suradnja škole i okruženja. Među ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje, a djelovanje školske knjižnice je u funkciji pripreme za cjeloživotno učenje, naglašava vještinu informacijske pismenosti, uz učenje kako učiti, poticanjem želje za čitanjem učenjem i primjenom naučenoga, komunikacijske vještine, vještine rješavanja problema i kritičkoga mišljenja, timski i suradnički način rada, poticanje pozitivnih osjećaja te kreativnost i stvaralaštvo u školskom životu.⁸²

Zovko uz cjeloživotno obrazovanje povezuje informacijsku pismenost, kritičko mišljenje i školsku knjižnicu.⁸³

U radu autorica Kovačić i Tihomirović preduvjet je cjeloživotnome učenju stvoriti od svakoga učenika pravoga čitatelja koji će uspješno usvojiti tehnike čitanja te razumijeti pročitani tekst i samostalno upotrebljavati različiti izvori znanja. Taj je preduvjet zadaća školske knjižnice.⁸⁴

CKR naglašava razvoj kompetencija u svrhu samostalnog cjeloživotnog učenja. Kompetencije istaknute dokumentima CKR podudaraju se s kompetencijama cjeloživotnog obrazovanja koje se također podudaraju s očekivanim kompetencijama knjižničara. Cjeloživotno se obrazovanje najjednostavnije može objasniti kao učenje, koje može biti formalno, neformalno i informalno, tijekom cijeloga života, odnosno učenje koje ne prestaje završetkom stjecanjem zvanja. Kako bi se uspješno cjeloživotno školovali, potrebno je znati samostalno učiti, tj. potrebno je usvajanje kompetencija i vještina. Kao zaključak nameće se povezanost i međusobna ovisnost između razvoja kompetencija, školske knjižnice i cjeloživotnoga učenja.

⁸¹ Usp. Špiranec, Sonja. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta, 2008.

⁸² Usp. Šušnjić, Biserka. *Školsko knjižničarstvo i cjeloživotno učenje*. // XVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Agencija za odgoj i obrazovanje. 2007. Str. 23-27.

⁸³ Usp. Zovko, Mira. *Školsko knjižničarstvo i cjeloživotno učenje*. // XVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Agencija za odgoj i obrazovanje. 2007. Str. 9-12.

⁸⁴ Usp. Kovačević, Dinka; Tihomirović, Evica. *Školska knjižnica: poticanje čitanja i informacijska pismenost*. // XVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Agencija za odgoj i obrazovanje. 2007. Str. 12-20.

4.5. Kurikulumske međupredmetne teme

Iz nacionalnoga okvirnoga kurikulumu preuzimaju se odgojno-obrazovni ciklusi koji se temelje na razvojnim fazama učenika.

Odgojno-obrazovni ciklusi obuhvaćaju nekoliko godina učenja i poučavanja; 1. ciklus obuhvaća predškolu, 1. i 2. razred; 2. ciklus obuhvaća 3., 4. i 5. razred; 3. ciklus obuhvaća 6., 7. i 8. razred; ukupno je pet ciklusa, a nabrojana su samo prva tri ciklusa koja se odnose na osnovnu školu, tj. na osnovnoškolski odgoj i obrazovanje.

Svaki ciklus ima određene odgojno-obrazovne razine kao i očekivanja što bi učenik sve trebao postići. Odgojno-obrazovna očekivanja opisuju se kao poželjne razine znanja, vještina i stavova koje napredovanjem u odgojno-obrazovnom sustavu vode većoj kompetenciji. Odgojno-obrazovni ishodi opisuju se u kontekstu kurikulumu pojedinih nastavnih predmeta.

Određivanje odgojno-obrazovnih ciklusa, koji se temelje na razvojnim fazama učenika, bilo je važno za izradu kurikulumu međupredmetnih tema.

Od nabrojanih međupredmetnih tema uloga školske knjižnice razmatrat će se u sljedećim temama: *Učiti kako učiti* i *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije* te nastavnom predmetu *Hrvatski jezik*. Međupredmetne teme kao i nastavni predmet *Hrvatski jezik* opisani su na način da budu razumljivi stručnoj zajednici, ali i roditeljima i učenicima zbog težnje da svi ravnopravno surađuju. Također se prilagođavalo odgojno-obrazovnim potrebama učenika s teškoćama u razvoju kao i potrebama darovitih učenika.

Međupredmetne teme i nastavni predmet prikazani su pomoću sljedećih naslova:

- A. Opis međupredmetne teme/predmeta *Hrvatski jezik*
- B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme
- C. Domene u organizaciji kurikulumu međupredmetne teme
- D. Odgojno-obrazovna očekivanja/ishodi po odgojno-obrazovnim ciklusima i domenama
- E. Učenje i poučavanje međupredmetne teme
- F. Vrednovanje u međupredmetnoj temi

Uz napomenu da se u Okvirnom kurikulumu Hrvatskoga jezika nalazi i naslov *Povezanost s drugim odgojno-obrazovnim područjima i međupredmetnim temama*.

4.5.1. Školska knjižnica u kurikulumu međupredmetne teme *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije*

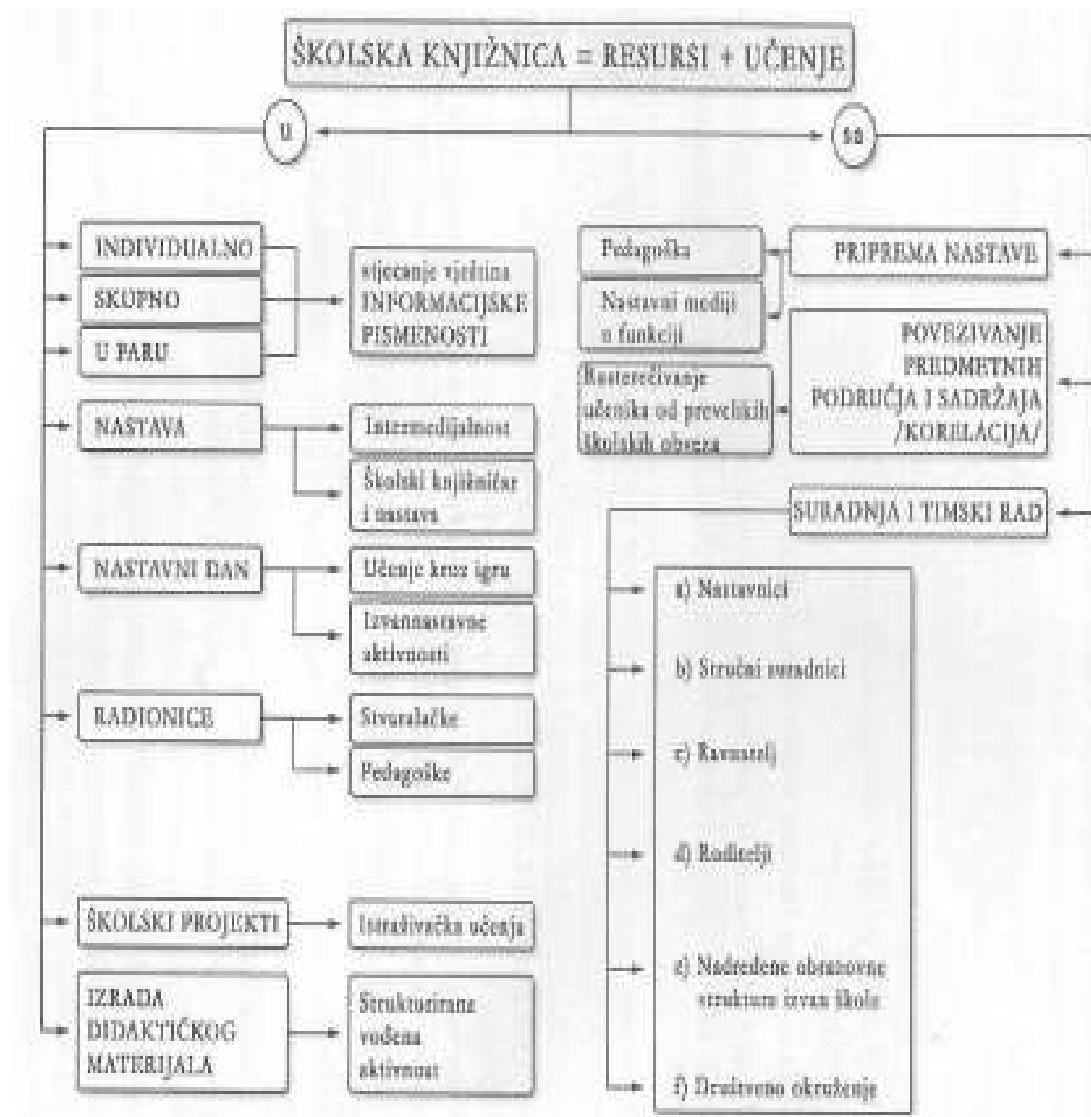
Kao polazište za razmatranje uloge školsku knjižnice u kurikularnoj međupredmetnoj temi *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije*⁸⁵ pozvat ćemo se na poznato “Učenje u i sa školskom knjižnicom”.⁸⁶ Upravo je to jedan od naslova knjige *Školska knjižnica – korak dalje* kojoj autorice objašnjavaju zašto je upravo školska knjižnica najpogodnije mjesto za učenje jer je u njoj moguća velika koncentracija nositelja informacija te prilagodba prema različitim uvjetima učenja i očekivanjima sudionika. Navedenu frazu *Učenje u i sa školskom knjižnicom* najbolje opisuje Slika 3.

Zašto je naslov poglavlja uzet kao polazište za razmatranje međupredmetne teme? Uz sve navedeno, autorice navode kako knjižnica ima „još jednu zadaću – uvesti novu tehnologiju kao sastavni dio svoga rada s jednim osnovnim promišljanjem: uvijek biti fleksibilni[...] otvoreni za nove ideje, ukoliko se želimo uspješno nositi s izazovima društva i znanosti i danas i sutra.”⁸⁷ Naime, želi li školska knjižnica da ju učenik i učitelj doživljava kao mjesto i partnera u učenju, mora se prilagođavati svim novinama.

⁸⁵Prijedlog kurikuluma međupredmetne teme *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije*. Zagreb: MZOS, 2016.

⁸⁶ Usp. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj.

⁸⁷ Isto, str. 91.

Slika 3: Prikaz učenja u i sa školskom knjižnicom.⁸⁸

Ova međupredmetna tema ima za cilj razviti digitalnu pismenost učenika i „[...] obuhvaća učinkovito, primjereno, pravodobno, odgovorno i stvaralačko služenje informacijskom i komunikacijskom tehnologijom u svim predmetima, područjima i na svim razinama obrazovanja“.⁸⁹

Učenik mora ovladati digitalnim pismošću želi li cjeloživotno učiti i biti aktivan i ravnopravan član društva.

⁸⁸ Isto, str. 92.

⁸⁹ Prijedlog kurikulumu međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije. Zagreb: MZOS, 2016. Str. 4.

Također, ova međupredmetna tema učenikapriprema za daljnje učenje jer mu omogućuje iskustveno učenje te jača njegovo znanje i vještine kako bi bio speman za učenje i rad u suvremenome okružju čiji je tehnologija sastavni dio.

IKT⁹⁰ (informacijska i komunikacijska tehnologija) temelji se na četiri međusobno povezane domene koje se nadograđuju, u nekim sastavnicama i preklapaju, te se lako povezuju sa sadržajima različitih predmetnih područja i ostalim međupredmetnim temama kako bi djeci i mladima osigurale u konačnici razvijenu digitalnu pismenost:

Funkcionalna i odgovorna uporaba IKT-a – učenik stječe znanja, vještine i stavove o mogućnostima koje pruža ova domena te razvija pozitivan stav prema tehnologiji kao podršci učenju i stvaranju. Od učenika se očekuje da se služi digitalnim sadržajima, obrazovnim društvenim mrežama, računalnim oblacima i mrežnim izvorima znanja na odgovoran i siguran način. Poučavanjem postaje odgovoran sudionik virtualnoga svijeta, primjereno se ponaša razlikujući prihvatljivo od neprihvatljivoga ponašanja, svjesno sudjeluje u sprečavanju elektroničkoga nasilja i govora mržnje, razumije važnost digitalnoga identiteta, štiti svoje osobne podatke i poštuje privatnost drugih.

Komunikacija i suradnja u digitalnome okružju - učenik rabi digitalne programe kao podršku suradničkim oblicima učenja. Služi se programima i uređajima za suradnju i komunikaciju te na taj način samostalno i sigurno komunicira u sinkronim i asinkronim aktivnostima. Suradničkim se učenjem nastoji osigurati aktivno i ravnopravno sudjelovanje u odgojno-obrazovnome procesu ta se na taj način obogaćuje učenje, potiče međusobno razumijevanje i poštivanje te se razvijaju socijalne i međukulturne kompetencije. Kao primarna obilježja uspješne komunikacije i kvalitetne suradnje u digitalnome svijetu, kojima učenik mora ovladati, navode se pravilna i primjerena uporaba i snalaženje na društvenim mrežama i u digitalnim obrazovnim zajednicama, etičko ponašanje, poštivanje ljudskih prava i odgovorna suradnja.

Istraživanje i kritičko vrednovanje u digitalnome okružju – učenik razvija informacijsku i medijsku pismenost u digitalnom okružju te razvija istraživački duh kako bi znao doći do informacija, kritički ih procijeniti te ih koristiti kako bi riješio problem; te iste informacije (nove i prethodno stečene) koristi za stvaranje nečeg novoga ili za ostvarenje određenih aktivnosti.

⁹⁰ Usp. Prijedlog kurikulumu međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije. Zagreb: MZOS, 2016.

Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnome okružju – učenik iskazuje vlastitu slobodu u maštovitom i kreativnom radu s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom te ga se potiče na osmišljavanje i izvedbu vlastitih ideja i radova koje može predstavljati, dijeliti i objavljivati. Naglasak je na razvijanju vještine divergentnoga i lateralnoga mišljenja te osmišljavanje novih načina rješavanja zadataka i problema.⁹¹

Kao odgojno-obrazovni ciljevi ove teme navode se:

- osigurati djeci, mladima i učiteljima prilike u kojima će primijeniti informacijsku i komunikacijsku tehnologiju za obrazovne, radne i privatne potrebe,
- odgovorno, moralno i sigurno rabiti informacijsku i komunikacijsku tehnologiju; učinkovito komunicirati i surađivati u digitalnome okružju,
- informirano i kritički vrednovati i odabrati tehnologiju i služiti se tehnologijom primjerenom svrsi,
- upravljati informacijama u digitalnome okružju; stvarati i utvrđivati nove sadržaje te se kreativno izražavati s pomoću digitalnih medija.⁹²

Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije prvo se prikazuju u zajedničkoj tablici te se razrađuju za svaku domenu i ciklus na znanja, vještine i stavove. Također se definiraju iskustva učenja, opisana je uloga učenika kao i uloga učitelja u odgojno-obrazovnom procesu, mjesto i vrijeme učenja, materijali i izvori za učenje, grupiranje učenika te vrednovanje i izvješćivanje.

Učenje i poučavanje ove međupredmetne teme u dijelu u kojem donosi iskustva učenja ukazuje da je učenje u IKT-a okružju specifično za ovu temu i prije svega aktivno učenje koje podrazumijeva eksperimentiranje s uređajima, programima i medijima, a temelji se na učenju igrom, stvaranjem, istraživanjem. Moguće je učiti i na daljinu pomoću videokonferencijske opreme ili online tečajeva, a podrazumijeva i suradnju s drugim učenicima u digitalnim obrazovnim zajednicama. To je unikatno i posve novo iskustvo učenja.

Učitelju je potrebno cjeloživotno učenje koje može biti samostalno ili suradničko. Naime, samostalno ili povezujući se s drugim učiteljima, učitelj obavlja procjenu digitalne tehnologije prije uporabe u obrazovne svrhe. Tako će upućivati učenika na digitalne izvore i programe te brinuti o njegovoj dobrobiti na način da proces poučavanja bude usklađen s učeničkim potrebama. Učitelja treba poticati na sam proces učenja koje se može odvijati u fizičkom okružju i obliku e-učenja.

⁹¹ Isto.

⁹² Isto.

Iz čega se može zaključiti da je provedba ove međupredmetne teme vrlo prilagodljiva? U smislu što se može realizirati u informatičkim kabinetima, školskim knjižnicama ili bilo kojoj digitalno opremljenoj prostoriji škole kao što se učenik može služiti i mobilnim uređajem. Nema vremenskih ograničenja jer nastavni sat ne mora nužno biti ograničen školskim zvonom i učenik ima priliku sam odabrati vrijeme i mjesto učenja.

Grupiranje se učenika odvija po razredima (primarna podjela) ili po homogenim skupinama prema interesima i potrebama učenika ili heterogenim skupinama prema dobi i prethodnom znanju i sastav skupina može se mijenjati ovisno o zadacima i aktivnostima. U osnovnoj se školi grupira prema sklonostima učenika i učiteljevoj procjeni usvojenosti znanja i razvijenosti vještina, a po načelu inkluzije i jednakih prava za sve učenike.

Od oblika rada prednost se daje individualnom učenju, učenju u paru, učenju u skupinama pri čemu učenici uče jedni od drugih, raspravljaju i međusobno vrednuju svoj kao i zajednički rad.

Svrha vrednovanja u međupredmetnoj temi Uporaba IKT-a podrazumijeva unapređivanje učenja, napredovanje učenika pomoću IKT-a, razvoj vještine uporabe tehnologije te razvoj pozitivnih obrazaca ponašanja i stavova povezanih s primjenom IKT-a. Za postizanje navedenoga preporuča se vođenje digitalnoga dnevnika učenja, e-portfilio, liste provjere izvršenih aktivnosti te umne mape opažanja učenika. Naglasak je na formativnom vrednovanju usmjerenom na isticanje savladanog i ukazivanje na ono što još treba usavršiti.

Autorica Stančić mišljenja je da „[...] školska knjižnica ima prepoznatljivu ulogu u kurikulumu međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije. Spominje se 34 puta u preporukama za ostvarivanje očekivanja u svim domenama te 3 puta kao jedno od mjesta na kojem se mogu provoditi odgojno-obrazovni procesi vezani uz ovu međupredmetnu temu.“⁹³

To su prepoznatljiva očekivanja koja razvijaju informacijsku pismenost koja je temeljna kompetencija školskih knjižničara u odnosu na ostale struke koje sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu te su već dulje vrijeme sadržaji neposrednog odgojno-obrazovnoga rada školskog knjižničara.

⁹³ Stančić, Draženka. Prijedlog kurikuluma međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije te mjesto školske knjižnice u njemu. // XXVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2016. Str. 26.

4.5.2. Školska knjižnica u kurikulumu međupredmetne teme *Učiti kako učiti*

Kurikulumom međupredmetne teme *Učiti kako učiti*⁹⁴ daje se na važnosti školskoj knjižnici u odgojno-obrazovnom procesu jer „[...] prepoznaje rad školskoga knjižničara i njegovu ulogu u upravljanju informacijama, razvijanju kompetencija informacijske i drugih vrsta pismenosti, primjene različitih strategija učenja kojima nastoji potaknuti kreativnost i kritičko mišljenje učenika.“⁹⁵

Usvajanjem ove kompetencije učenik je spreman za cjeloživotno učenje u multikulturalnom okruženju jer će biti sposoban učinkovito upravljati svojim učenjem, rješavati probleme, usvajati, obrađivati i vrednovati informacije te ih integrirati u nova znanja i vještine primjenjive u različitim situacijama. Učenik će biti spreman timski surađivati, ali istovremeno i samostalno odabirati metode i strategije učenja kojima će upravljati vlastitim učenjem, informacijama, emocijama i motivacijom, kreativno i kritički razmišljati i zaključivati te vrednovati ono što je naučio te se na taj način osobno i profesionalno razvijati.

Također, učenik će biti osposobljen usvajati znanje u formalnom, neformalnom i informalnom okruženju.

Kompetencija se razvija tijekom svih nastavnih sati redovne nastave kao i tijekom izvannastavnih aktivnosti, a krajnji rezultat najviše ovisi o učenikovoj spremnosti za rad te prihvaćanja odgovornosti za vlastito učenje dok učitelj ima zadatak surađivati s ostalim odgojno-obrazovnim djelatnicima kako bi učeniku osigurali poticajno okruženje za ostvarivanje navedene kompetencije, tj. aktivnoga učenja. U ovom je dijelu također prepoznatljiva uloga školske knjižnice kao *poticajna mjesta* za učenje koja se može organizirati tijekom redovne nastave kao i za realizaciju izvannastavnih aktivnosti koja će se organizirati u *suradnji* sa školskim knjižničarem. Od učitelja se očekuje da poučavanje prilagodi potrebama, osobinama i interesima učenika te da se njegova pomoć i podrška smanjuju rastom učenikove samostalnosti u učenju. U prijedlogu kurikulumu međupredmetne teme *Učiti kako učiti* navode se i oblici rada kojima se postiže aktivno učenje: suradničko učenje, radionički tip nastave, debate, igranje uloga, diskusije, rješavanje problema,

⁹⁴ Prijedlog međupredmetne teme *Učiti kako učiti*. Zagreb: MZOS, 2016.

⁹⁵ Milički, Jasna. Školski knjižničar u kurikulumu međupredmetne teme *Učiti kako učiti*. // XXVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2016. Str. 30.

samostalni ili istraživački projekti u skupini, izvještaji, rad u školskoj knjižnici, terenska nastava, posjeti ustanovama, putovanja, promatranja okoline.⁹⁶

Potrebno je prilagođavati oblike rada kako bi svi subjekti nastavnoga procesa bili zadovoljni, a kojima bi se kod učenika pospješilo da postanu aktivni i samostalni članovi društva koji se društveno i privatno ostvaruju, kreativno i kritički promišljaju, međusobno nadopunjuju i uvažavaju te time jačaju vlastito samopuzdanje i samopoštovanje.

Autorica Šeligo navodi sljedeće oblike rada:

- metode suradničkoga učenje (suradničko učenje zahtijeva aktivnost učenika, omogućuje mu kreativnost i učenje koje ima istraživački karakter pa je stjecanje znanja i pamćenje pouzdanije jer je stečeno vlastitim iskustvom i ono bi se u školskoj knjižnici realizirano u sklopu dodatne i izborne nastave, u procesu počavanja učenika, u projektnoj i problemskoj nastavi, u obliku izvannastavnih skupina te pripremanju raznih izložbi),
- projektna nastava (školski knjižničar ima ulogu suvoditelja jer će s učenicima i učiteljima dogovoriti što treba raditi, trajanje projekta te oblik prezentacije) i
- primjena metoda dramskoga odgoja (dramski odgoj omogućuje slobodno izražavanje; oslobađa stvaralački duh; dinamično, zabavno i bezopasno stvaramo i bogatimo vlastito iskustvo; svi smo uključeni ravnopravno u igru; igrajući uloge učimo snošljivost, odgovornost, humanost, razumijevanje, sigurnost, (samo) kritičnost i samopouzdanje.)⁹⁷

U tom slučaju knjižnica će biti „vezivno sredstvo s materijalnom, uslužnom i komunikativnom ulogom na putu do konačne informacije, a knjižničar u timskom djelovanju poticatelj, koordinator te nastavnik i poslužitelj usluga“⁹⁸ kojemu je neophodna uspješna tehnika komuniciranja koja se inače naglašava želimo li da učenik stječe znanja i vještine u humanoj školi.

Galić navodi kako je glavni cilj odgojno-obrazovnog procesa učenika naučiti misliti, a kao uspješan oblik nastavnog i izvannastavnog učenja preporučava školski projekt iz više razloga:

⁹⁶ Usp. Prijedlog međupredmetne teme Učiti kako učiti. Zagreb: MZOS, 2016.

⁹⁷ Usp. Šeligo, Bernarda. Knjižnica kao središte, ishodište i utočište nastavnih subjekata. // XIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str. 70-73.

⁹⁸ Isto, str. 70.

- učenik je aktivno uključen u proces učenja koji zahtijeva od učenika procjenu njegova predznanja koje će povezati s novim i na taj način doći do trajnoga znanja,
- organizaciju rada kojom se razvija poduzetnički duh,
- timski rad kojim učenik istovremeno surađuje s drugim učenicima jer rade na istoj temi, ali različite zadatke i na taj način razvijaju komunikacijske vještine i empatiju prema ljudima oko sebe,
- aktualizaciju, tj. uključivanjem životnih prilika koje nas okružuju u nastavne sadržaje i na taj način stječe socijalnu i građansku kompetenciju,
- potiče razvoj samopouzdanja i stvaralačkoga izražavanja u trenutku kada svoj projekt mora predstaviti, a samoprocjenu i samoocjenu u trenutku kada treba završno vrednovati vlastiti, ali i rad drugih suradnika.⁹⁹

Iako u radu autorica ne spominje školsku knjižnicu kao i školskoga knjižničara, vidljivo je da se bez toga teško može pristupiti radu na bilo kojem školskom projektu jer je potrebno mjesto s raznim izvorima informacija (školska knjižnica) i stručna osoba koja će sudionike školskoga projekta voditi od teme do potrebne informacije (školski knjižničar).

O projektu kao o aktivnoj metodi učenja piše i Stričević navodeći školsku knjižnicu kao idealno mjesto za njegovu provedbu. „Upravo zbog interdisciplinarnosti u pristupu i potrebe za raznovrsnim informacijama, što zahtijeva vještine informacijske pismenosti, idealno mjesto za provođenje ovakvih projekata je školska knjižnica. Može se reći da projektna nastava afirmira ulogu školske knjižnice i školskog knjižničara jer ga potiče i omogućava mu da uspostavlja odnose s učiteljima/profesorima i učenicima.“¹⁰⁰

*Učiti kako učiti*¹⁰¹ temelji se na četiri međusobno povezane domene koje doprinose uspješnom učenju:

Primjena strategija učenja i upravljanja informacijama – kako bi učenik učinkovito učio tj. kako bi koristio različite strategije učenja, pamćenja, čitanja, pisanja i rješavanja problema mora znati upravljati informacijama tj. mora prepoznati potrebu za informacijom, pronaći ju bilo u tiskanom ili digitalnom izvoru, vrednovati i koristiti ju za stvaranje novih informacija i znanja. Uz primjenu strategije učenja te upravljanja informacijama, ova domena

⁹⁹ Galić, Sanja. Ostvarenje kurikuluma kroz rad na školskom projektu. // XVI. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Ana Krželj. Rijeka: Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2005. Str. 25- 27.

¹⁰⁰ Stričević, Ivanka. Rad na projektu u školskoj knjižnici – metoda aktivnog učenja. // XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2010. Str. 105.

¹⁰¹ Usp. Prijedlog međupredmetne teme Učiti kako učiti. Zagreb: MZOS, 2016.

još uključuje razvijanje kritičkog i kreativnog mišljenja pomoću kojega izvodimo jednostavne zaključke kao i stvaralačka rješenja problema. Ova domena se potiče kada se u svakodnevnom odgojno-obrazovnom procesu kreiraju situacije učenja u kojima učenik pronalazi i vrednuje različite izvore informacija; koristi različite materijale za učenje; rješava raznolike, relativno složene probleme primjerene njegovoj dobi koji imaju različite pristupe rješavanju kao i različita rješenja; ovladava tehnikama održavanja pažnje i strategijama pamćenja; argumentirano raspravlja i obrazlaže svoje mišljenje itd. Po mišljenju autorice Milički „svojom ulogom i uključivanjem u kurikularne promjene školski knjižničar može najviše doprinijeti uspješnosti učenja na način da učenicima omogući i pruži pomoć kod odabira i primjene različitih strategija učenja i upravljanja informacijama.“¹⁰²

Upravljanje svojim učenjem – ova domena podrazumijeva razvoj i korištenje metakognitivne vještine, učenikove implicitne ili eksplicitne ideje i uvjerenja o sebi kao učeniku, zadacima ili strategijama učenja. Ova se domena u učenika razvija onda kad se u redovitom procesu učenja i poučavanja on uključuje u aktivnosti u kojima ima mogućnost preuzeti inicijativu; verbalizira svoje planove, strategije, korake pri rješavanju zadataka ili pri učenju; prati svoj napredak k ostvarivanju ciljeva učenja; ima priliku procjenjivati rad drugih učenika; analizira uzroke uspjeha ili neuspjeha s obzirom na trud koji je uložio u učenje; dobiva pravodobne i konkretne povratne informacije koje su usmjerene na unaprjeđivanje procesa učenja i motivacije za učenje.

Upravljanje emocijama i motivacijom u učenju – za kvalitetno učenje potrebna je ispravna motivacija, ne ona kojoj je jedino zadovoljstvo izvrsna ocjena i uspjeh, nego ona koja će kod zadovoljnog učenika potaknuti želju za daljnim radom i učenjem kako zanimljivih i za život korisnih informacija tako i onih sadržaja za koje učenik nije intrinzično motiviran. Negativne emocije i nepravilna motivacija mogu dovesti do osjećaja nekompetentnosti i nemotiviranosti što uključuje i neuspjeh u učenju. Jasna Milički također je mišljenja da „motivacija za ovladavanjem nekog postavljenog zadatka i pozitivne emocije koje učenik ima prema sebi, preduvjet su uspješnog samostalnog učenja“¹⁰³. Ova se domena u učenika razvija tako što se učeniku daje prilika da preispituje vrijednost učenja i ulogu učenja u svojem životu; učitelj vjeruje da učenik može svladati zadatak i to pokazuje; učitelj osigurava učeniku iskustvo uspjeha tako što mu daje zanimljive, izazovne i prikladne zadatke u skladu s njegovim potrebama i interesima; učitelj podržava učenika u usvajanju strategije

¹⁰² Milički, Jasna. Nav. dj., str. 33.

¹⁰³ Isto, str. 38.

samonagrađivanja te potiče pozitivne emocije u učenju; učeniku se daje podrška u razvijanju strategije reguliranja straha od ispitivanja i drugih negativnih emocija povezanih s učenjem.

Stvaranje okruženja za učenje – pod okruženjem za učenjem podrazumijeva se prikladno fizičko i socijalno okruženje koje će poticajno djelovati na učenika i njegovo učenje. Učenik mora sam sebi organizirati prostor za učenje, prilagoditi se uvjetima okoline ili te uvjete prilagoditi sebi, vrednovati okruženje za buduće učenje. Također, mora razvijati socijalne vještine (npr. aktivno slušanje, pregovaranje, poštivanje pravila, itd.) koje se razvijaju suradničkim učenjem koje ima važnu ulogu u aktivnom učenju. Ovu domenu učitelj potiče tako što omogućuje razredno okruženje koje je ugodno i pruža podršku te učenika ohrabruje za suradnju, traženje pomoći i uzajamnu podršku pri učenju; pripremu posebnih materijala za učenje; zadatke koji zahtijevaju suradnju među učenicima; aktivno slušanje učenika, zauzimanje za sebe, poštivanje mišljenja drugih.¹⁰⁴

Iste domene su prisutne u svim odgojno-obrazovnim ciklusima i zamišljene su tako da omogućavaju kontinuitet učenja. Odgojno-obrazovna očekivanja koja su razrađena kroz određena znanja, vještine i stavove definirana su za svaku domenu.

Osnovni odgojno-obrazovni cilj¹⁰⁵ učenja i poučavanja međupredmetne teme je u učenika razviti aktivan pristup učenju te ga osposobiti za primjenu stečenoga znanja i vještina u različitim situacijama i kontekstima. Cilj se dijeli na četiri podcilja:

1. Učenik se koristi različitim strategijama učenja i upravljanja informacijama koje su temelj za razvoj ostalih vrsta pismenosti te za kritički i kreativni pristup rješavanju problema.
2. Učenik upravlja svojim učenjem tako što postavlja ciljeve učenja, planira i odabire pristup učenju te prati, prilagođava i samovrednuje proces i rezultat učenja.
3. Učenik prepoznaje vrijednost učenja i pokazuje interes za učenje, prepoznaje svoje motive za učenje, razumije i regulira svoje emocije tako da potiču učenje te razvija pozitivnu sliku o sebi kao učeniku.
4. Učenik stvara prikladno fizičko i socijalno okruženje koje poticajno djeluje na učenje i podržava ga.¹⁰⁶

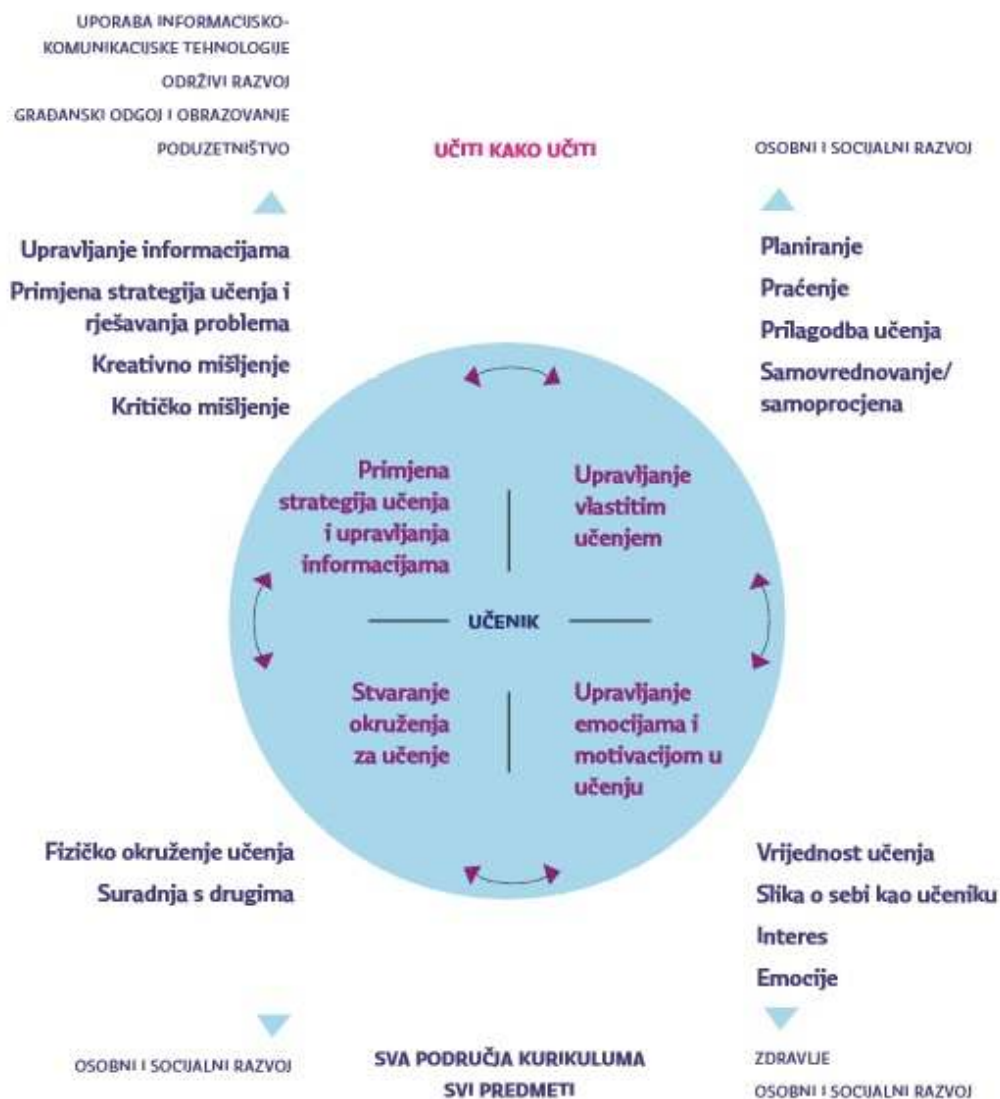
Kao što su domene međupredmetne teme Učiti kako učiti i odgojno-obrazovni cilj sa svojim podciljevima međusobno povezani, tako ovu međupredmetnu temu možemo povezati

¹⁰⁴ Usp. Prijedlog međupredmetne teme Učiti kako učiti. Zagreb: MZOS, 2016.

¹⁰⁵ Isto.

¹⁰⁶ Isto.

s drugim međupredmetnim temama i odgojno-obrazovnim područjima, a na koji je to način moguće napraviti opisano je na sljedećoj slici:

Slika 4: Međupredmetna tema Učiti kako učiti i njezine veze s drugim međupredmetnim temama i odgojno-obrazovnim područjem.¹⁰⁷

Kako je cilj opisane međupredmetne teme osposobiti učenika *za učinkovito i trajno samostalno učenje i samovrednovanje*, ostvarivanje očekivanja zasebno se ne ocjenjuje već se vrednuje unutar svakoga predmeta ili suradnički između učitelja i stručnih suradnika ako je učenik radio izvan redovne nastave te ako je neko očekivanje ostvareno korelacijom ili projektnom nastavom ili u školskoj knjižnici. O usvojenosti odgojno-obrazovnih postignuća međupredmetne teme formalno se izvješćuje na kraju pojedinog odgojno-obrazovnoga

¹⁰⁷ Isto, str. 7.

razdoblja, kvalitativno se opisuje u odnosu na ishode i očekivanja u 1. i 2. odgojno-obrazovnom ciklusu te na listama procjene elemenata generičkih kompetencija u 3. i 4. ciklusu.¹⁰⁸

Autorica Milički¹⁰⁹ navodi kako se školski knjižničar može najviše uključiti u prvu domenu međupredmetne teme, što ne isključuje ostale domene, jer je današnjem učeniku potrebno objasniti kako se pravilno snalaziti u nepreglednom broju informacija i izvora informacija, tj. potrebno je razviti vještinu upravljanja informacijama. Pri tome se ne smije zaboraviti na kontekstualizaciju informacija koja je djelotvornija ako strategije prilagodimo potrebama i mogućnostima učenika. Autorica ističe i povezanost informacijske pismenosti kojom se školski knjižničari bave unutar svoje knjižničarske djelatnosti i cjeloživotnoga obrazovanja. Također, partnerski odnos između učitelja i knjižničara doprinosi povezanosti između predmetnoga sadržaja i informacijske i medijske pismenosti kao stvaranju poticajnoga okruženja za učenje.

Kao zaključak povezanosti i uključenosti školskoga knjižničara u međupredmetnu temu *Učiti kako učiti* pozvat će se na mišljenje autorice Milički koja u svom odgovoru na pitanje zašto je Cjelovita kurikularna reforma važna školskim knjižničarima navodi kako im ona „pruža mogućnost osnaživanja uloge koju imaju u odgojno-obrazovnom sustavu, njihovu prepoznatljivost i jačanje profesionalizacije.“¹¹⁰ Upravo Cjelovitom kurikularnom reformom školska knjižnica ima priliku djelovati na način kako je opisuju dokumenti i propisi koji je određuju.

4.5.3. Školska knjižnica u kurikulumu predmeta Hrvatski jezik

Hrvatski jezik¹¹¹, službeni jezik Republike Hrvatske, stoga je nužna njegova uporaba kao i ovladavanje njime žele li se steći osnove čitalačke, medijske, informacijske pismenosti što je preduvjet bilo kakvoga razvoja svakoga pojedinca, od osobnoga cjeloživotnoga učenja do aktivnoga društvenoga i poslovnoga djelovanja. Učenika se upućuje, uz uprabu hrvatskoga standarnoga jezika, na uporabu i očuvanje hrvatskih narječja i govora. Također, uči ga se

¹⁰⁸ Usp. Prijedlog međupredmetne teme *Učiti kako učiti*. Zagreb: MZOS, 2016.

¹⁰⁹ Usp. Milički, Jasna. Nav. dj.

¹¹⁰ Milički, Jasna. Nav. dj., str. 45.

¹¹¹ Usp. Prijedlog kurikuluma Hrvatskoga jezika. Zagreb: MZOS, 2016.

multikulturalnosti poštivajući jezike drugih naroda; usvaja pravila kulturne komunikacije; književnost mu osvješćuje razumijevanje važnosti i potrebe čitanja; čitanje razvija maštu i estetska mjerila vrednovanja, time se obogaćuje iskustvo i obogaćuje literarno izražavanje. Kurikulum nastavnoga predmeta jedinstven je dokument koji se temelji na komunikacijsko-funkcionalnom i holističko-humanističkom pristupu. Istaknuta su načela na kojima počiva kurikulum: načelo teksta, načelo cjelokupnosti komunikacijske jezične prakse, načelo standardnog jezika i zavičajnosti, načelo komunikacijske i estetske funkcionalnosti. Svim navedenim načelima potiče se razvoj integriteta, jezičnoga i kulturnoga identiteta, osjećaj domoljublja, nacionalne pripadnosti i pripadnosti višekulturnoj i višejezičnoj zajednici europskih naroda.¹¹²

U središtu učenja i poučavanja je učenik kojega se potiče da stečene spoznaje primjenjuje u svakodnevnom životu kao i međudjelovanju s drugim pojedincima, zajednicom i kulturom u cijelosti.

Nastavni predmet Hrvatski jezik¹¹³ sastoji se od tri znanstveno i međusobno povezane domene u kojima se razvija komunikacijska jezična kompetencija i usvajaju se jezične djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja, pisanja i prevođenja te njihovo međudjelovanje čime se potiče razvoj aktivnoga rječnika:

Komunikacija i jezik – podrazumijeva usvajanje jezičnih djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja, pisanja i međudjelovanja koje omogućuju razvoj komunikacijske jezične kompetencije.

Domena obuhvaća:

jezične, uporabne, strategijske i društvenojezične kompetencije, kompetencije razumijevanja i stvaranja tekstova različitih vrsta, socijalizacijske sposobnosti učenika, stvaranje tekstova na temelju prije stečenoga znanja i učenja, analize i interpretacije teksta te razumijevanja konteksta, svijesti o sebi kao osobi koja izgrađuje, poštuje i izražava vlastiti identitet te poštuje identitet drugih.

Književnost i stvaralaštvo – temelji se na književnome tekstu i obuhvaća: razumijevanje, interpretiranje i vrednovanje književnoga teksta sa svrhom osobnoga razvoja, stjecanja i razvijanja znanja i stavova te vlastitoga stvaralaštva;

¹¹² Isto.

¹¹³ Isto.

Kultura i mediji – temelji se na razumijevanju u različitim društvenim, kulturnim i međukulturnim kontekstima u svrhu poticanja razvoja znanja o sebi i drugima, uvažavanje različitih uvjerenja i vrijednosti te se omogućuje djelovanje u društvenoj zajednici.

Domena obuhvaća:

povezivanje jezičnih djelatnosti, aktivne uporabe rječnika i temeljnoga znanja sa svrhovitim pristupom informacijama te kritičko vrednovanje i kreativnu uporabu informacija radi rješavanja problema i donošenja odluka; komunikacijske i prezentacijske sposobnosti; razumijevanje kulture; svijest o jedinstvenosti i vrijednosti različitih mišljenja, stavova i ideja.¹¹⁴

Navedene domene zamjenjuju dosadašnja nastavna područja: hrvatski jezik, književnost, lektira, jezično izražavanje (usmeno i pisano) te medijska kultura. Za svaku je godinu definirano sedamnaest odgojno-obrazovnih ishoda koje se može usvojiti na četiri razine: zadovoljavajuća, dobra, vrlo dobra i iznimna, ali se razine usvojenosti ne poistovjećuju s ocjenama.

Odgojno-obrazovni ciljevi¹¹⁵ učenja i poučavanja su sljedeći:

- učenik usvaja temeljne jezične djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja, pisanja i prevođenja te njihovim međudjelovanjem i jezičnim znanjem hrvatskoga standardnoga jezika; stvara pisane i govorne tekstove različitih sadržaja, struktura, namjena i stilova ta razvija aktivan rječnik,
- stječe naviku i potrebu za čitanjem različitih vrsta tekstova u osobne, obrazovne, javne i poslovne svrhe,
- samostalno čita, razumije, tumači i interpretira reprezentativne tekstove hrvatske i svjetske književnosti te na taj način razvija kritičko mišljenje i literarni ukus,
- otkriva različite načine čitanja koji oblikuju i preoblikuju osobna iskustva te ostvaruju nove perspektive, potiču razvoj mašte te refleksiju o svijetu oko sebe,
- pronalazi u različitim izvorima sadržaje i informacije o kojima kritički promišlja,
- razvija vlastiti jezično-kulturni identitet na materinskom jeziku te poštuje različite jezične i kulturne zajednice.¹¹⁶

¹¹⁴ Isto.

¹¹⁵ Isto.

¹¹⁶ Isto.

Autorica Sajko¹¹⁷ navodi kako predmetni kurikulum Hrvatskoga jezika proizlazi iz kurikulumu dvaju predmetnih područja – jezično-komunikacijskoga i umjetničkoga te je povezan i s međupredmetnim temama. Mogućnost suradnje školskoga knjižničara i učitelja Hrvatskoga jezika prepoznaje u domenama Književnost i stvaralaštvo te Kultura i mediji te navodi konkretne primjere suradnje, tj. poveznice između temeljnih ciljeva učenja i poučavanja Hrvatskoga jezika sa školskom knjižnicom jer pohađajući školsku knjižnicu učenik može:

- steći naviku i potrebu čitanja različitih tekstova,
- razviti naviku samostalnoga čitanja reprezentativnih tekstova hrvatske i svjetske književnosti,
- razmjenjivati svoja iskustva čitanja s drugim čitateljima te na taj način otkrivati različite načine čitanja,
- razviti literarni ukus, maštu i refleksiju o svijetu oko sebe,
- upoznati se s različitim informacijskim izvorima i sadržajima te ih kritički procijeniti.

Oblik suradnje autorica prepoznaje i u oblikovanju popisa tekstova za cjelovito čitanje – predmetni učitelj poznaje sposobnosti i interese učenika, a školski knjižničar fond knjižnice.

U radu je prikazan usporedni prikaz pismenosti 21. stoljeća koji upućuje na srodnost ciljeva rada predmetnoga učitelja i školskoga knjižničara:

- komunikacijsko-funkcionalna pismenost – podrazumijeva jezik kao sredstvo komunikacije kojoj je cilj razmjena informacija, ideja, stavova i vrijednosti,
- čitalačka pismenost – razumijevanje i korištenje pisanih tekstova, razmišljanje o njima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastitoga znanja koje pojedincu omogućuje aktivno djelovanje u društvu,
- informacijska pismenost – sposobnost učinkovitog traženja i vrednovanja informacija te korištenje istih u svrhu rješavanja problema; razvijanje svijesti o problemu pouzdanosti i vjerodostojnosti informacija te važnost prenošenja informacija drugima,
- medijska pismenost – ovladavanje vrednovanjem, analizom i razmijenom informacija u svim njezinim oblicima,

¹¹⁷ Sajko, Nataša. Mjesto školske knjižnice u prijedlogu kurikulumu Hrvatskoga jezika. // XXVIII. Proletna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2016. Str. 47-53.

- međukulturalna pismenost – podrazumijeva razvijanje znanja i svijesti o sebi i drugima; uvažavanje pripadnika drugih naroda i kultura kao i različitih vrijednosti, uvjerenja i ponašanja; razvijanje osjećaja suzbijanja svih vrsta stereotipa, diskriminacije i govora mržnje.¹¹⁸

Kako bi učenik bio aktivan član demokratskoga društva, mora biti sposoban na jasno i argumentirano izražavanje svojih stavova i ideja. Podrazumijeva se i kulturno uvažavanje svih sugovornika istoga ili različitoga mišljenja. Školski knjižničar i predmetni učitelj suradnju mogu realizirati organizacijom debate ili sudnice na temu pročitana lektirnoga djela.

Autorica Sajko predlaže kao oblik suradnje predmetnoga učitelja i školskoga knjižničara organizirani odlazak na sajam knjiga, posjet Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sudjelovanje na *Noći knjige* (manifestacija kojom se potiče kultura čitanja), organizacija kviza *Čitanjem do zvijezda* projekt Hrvatske mreže školskih knjižničara – natjecanje u znanju i kreativnosti) ili *Tulum s(l)ova* (projekt poticanja čitanja iz užitka).¹¹⁹

Stvoriti od učenika pravog i trajnog čitatelja je svrha i želja svakoga knjižničara. Ponekad školski knjižničar nije svjestan koliko može pomoći ili odmoći učeniku u razvijanju trajne potrebe za knjigom. Učenika se nikada na čitanje ne prisiljava, već će školski knjižničar svojim aktivnostima nastojati kod učenika razviti naviku i potrebu dolaska u školsku knjižnicu radi čitanja novih i još nepročitanih naslova. Tako se za učenike razredne nastave može organizirati čitanje priča i kviza pročitivosti književnoga djela, a za učenike viših razreda nastavni sat u školskoj knjižnici.

Učenika informacijski opismeniti jedna je od zadaća školskoga knjižničara. Iako nove generacije učenika bez velikih poteškoća prihvaćaju suvremenu tehnologiju, često im je potrebna pomoć pri pretraživanju informacija i vrednovanju istih. Školski knjižničar pomaže učeniku individualno ili u manjim skupinama kako i gdje pronaći informaciju, kritički je procijeniti i koristiti u daljnjem učenju i radu. Također, važna zadaća školskoga knjižničara je osposobljavanje učenika za samostalno korištenje knjižnicom, kako školskom tako i svakom drugom, kao i samostalna uporaba raznovrsnih knjižničnih kataloga. Školski knjižničar i predmetni učitelj suradnju mogu realizirati na zajedničkom projektu, terenskoj ili izvanučioničkoj nastavi.

¹¹⁸ Usp. Sajko, Nataša. Nav. dj., str. 53.

¹¹⁹ Usp. Sajko, Nataša. Nav. dj.

Često je školska knjižnica učeniku jedini izvor informacija zato što posjeduje tiskane izvore, mrežne baze podataka kao i pristup internetu. U suradnji sa školskim knjižničarem predmetni učitelj može organizirati usporedbe istoga djela na različitim medijima.

Organizacijom radionica o sadržajima na internetu, dnevnom tisku i raznim javnim nastupima, školski knjižničar može osvijestiti kod učenika potrebu za uvažavanjem i kulturnim ponašanjem prema pripadnicima drugih naroda, kultura i uvjerenja.

4.6. Zaključak analize

Vrijeme brzih tehnoloških, znanstvenih i socijalnih promjena nužno utječe i na određene promjene u pristupu učenju. Naime, suvremeni pristup učenju i učeniku podrazumijeva određene razlike u odnosu na tradicionalan način poučavanja. Od učenika se više ne očekuje samo reproduciranje činjenica već sposobnost samostalnog pretraživanja i istraživanja te kritička procjena informacija. Na taj je način spreman za samostalno cjeloživotno učenje. Kako bi učenik bio osposobljen za samostalno učenje, učitelji i stručni suradnici moraju prilagoditi metode i oblike rada. Učenik ne smije biti pasivni slušač, već mora biti osposobljen za individualni ili skupni istraživački rad, informacijski i tehnološki pismen, spreman za rad na projektu ili radionici, kao i za kvalitetnu prezentaciju rada. Njegov je krajnji cilj stvaranje nečeg novoga što će koristiti i ostalim učenicima i učiteljima. Upravo se sve te aktivnosti mogu odvijati u školskoj knjižnici. Nastankom novih nastavnih materijala, kao rezultata projekta, radionice ili nekog drugog oblika rada, učenik dobiva trajna znanja dok školska knjižnica obogaćuje svoj fond.

Upravo dokumenti Cjelovite kurikularne reforme koji, uvažavaju dobra rješenja prethodnih obrazovnih politika, imaju cilj uvesti sustavne promjene u hrvatsko školstvo na način da u prvi plan stavlja učenika te razvoj njegovih generičkih kompetencija, tj. međusobno povezan sklop znanja vještina i stavova. Cilj razvoja kompetencija je cjeloživotno učenje s naglaskom na sposobnost uključivanja postojećih znanja u stvaranje nečega novoga.

Krajnji rezultat i uspjeh ovisi o učenikovojoj volji i spremnosti za rad te prihvaćanja odgovornosti za vlastito učenje, ali Cjelovita kurikularna reforma ima razumijevanja prema njihovim mogućnostima i potrebama i sukladno tomu su i kurikularni dokumenti pisani. U učenju i poučavanju učenika, moraju partnerski surađivati svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa, kako učitelji, stručni suradnici tako i roditelji.

Ulogu školske knjižnice i školskoga knjižničara u odgojno-obrazovnom procesu moguće je iščitati u već objavljenim kurikularnim dokumentima. Kako bi ostvarili svoju ulogu, zadaće, poslanje i konačno očekivanja koja imaju sudionici odgojno-obrazovnoga procesa od školske knjižnice, nužna je objava Posebnog kurikulumu za školske knjižnice.

Uloga školske knjižnice promatrana je pomoću međupredmetnih tema *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije* i *Učiti kao učiti* te nastavnoga predmeta *Hrvatskoga jezika*.

Usvajanjem međupredmetne teme *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije* učenik razvija pozitivan stav prema tehnologiji kao podršci učenja i stvaranja te se njome služi na odgovoran i siguran način. Jedan od rezultata takvog načina učenja je i taj što učenik digitalne programe rabi kao podršku suradničkom obliku učenja koje mu osigurava aktivno i ravnopravno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu te razvijanje socijalne i međukulturne kompetencije. Učenik razvija informacijsku i medijsku pismenost kao i istraživački duh kako bi došao do informacije, kritički ju procijenio te istu koristio za stvaranje nečega novoga.

Ovladavanjem kompetencije *Učiti kako učiti* učenik je, uz pravilnu motivaciju i pozitivne emocije, spreman za cjeloživotno učenje u međukulturalnom okruženju jer je spreman upravljati svojim znanjem koje će integrirati u nova znanja i primjenjivati u novim životnim situacijama.

Ovladavanjem *hrvatskim jezikom*, službenim jezikom Republike Hrvatske, nužno je želi li učenik steći znanje o bilo kojoj pismenosti 21. stoljeća, cjeloživotno učiti te aktivno djelovati u suvremenom demokratskom društvu i na tržištu rada.

U usvajanju navedenih međupredmetnih tema i nastavnoga predmeta aktivno se uključuje školska knjižnica i školski knjižničar kao suradnici i podrška nastavnom i izvannastavnom procesu i svim oblicima rada. Ponajprije učenik mora doživljavati školsku knjižnicu kao mjesto gdje su mu sve informacije dostupne, mjesto gdje ni jedno pitanje nije suvišno, mjesto gdje je uvijek dobrodošao. U stvaranju pozitivnoga ozračja značajnu ulogu ima školski knjižničar. On će korelacijom, integracijom te komunikacijskim vještinama uvelike pojednostaviti učeniku put do informacija i transformacije. Cjelovitom kurikularnom reformom školski knjižničar ima priliku sudjelovati u opismenjavanju učenika na različite načine te u suradnji s učiteljima i roditeljima može razvijati strategije učenja i upravljanja informacijama kao i kritičkoga i kreativnoga mišljenja te stvaranja poticajnog ozračja.

5. Zaključak

Osnovna je škola odgojno-obrazovna ustanova, a školska knjižnica njezina je sastavnica. Po svim se važećim dokumentima i pravilnicima o školskoj knjižnici, podrazumijeva njezino postojanje u sastavu škole kao i odgojno-obrazovnog procesa.

Cilj obrazovne komponente osnovnoškolskoga obrazovanja učenika može se sažeti u učenika *naučiti učiti*, a odgojne komponente u njegov *pravilano razvijen odnos* prema kulturnim, društvenim i tradicionalnim vrijednostima. Upravo školska knjižnica i nositelj svih njezinih aktivnosti, školski knjižničar, imaju ključnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu i upravo je ta odgojno-obrazovna uloga čini različitom od svih drugih vrsta knjižnice.

Školska knjižnica kao informacijsko, komunikacijsko, medijsko, metodičko, kulturno središte škole omogućava svim sudionicima nastavnoga procesa pristup raznovrsnim izvorima informacija i znanja. Djelatnost školske knjižnice promatra se u tri područja: neposredana odgojno-obrazovna djelatnost, stručna i knjižnična djelatnost te kulturna i javna djelatnost. Njezina se temeljna zadaća realizira 60% kroz odgojno-obrazovni rad, a 40% pripada stručno knjižničnoj i kulturno javnoj djelatnosti te stručnom usavršavanju. Svojom djelatnošću ona mora stvoriti uvjete prilagođene svakom pojedincu te poticati njegovu želju za samostalnim istraživanjem. Istovremeno učenik mora znati funkcionirati u skupnom radu za što mora njegovati nacionalnu kulturu, jezik, umjetnost kao i uvažavati različitosti drugih naroda. Školska knjižnica mora biti mjesto partnerskog i suradničkog odnosa kamo će njezini korisnici doći prije ili poslije nastave ili u njoj provesti nastavni sat.

Bez obzira na napredak i raznolike mogućnosti suvremene tehnologije, školski knjižničar ima nezamjenjivu ulogu u upućivanju na potrebne izvore informacija i znanja. Školski će knjižničar biti potpora nastavnom i izvannastavnom procesu. Posebna uloga pripada osnovnoškolskim knjižničarima koji kod učenika moraju razviti trajne čitateljske navike te ih informacijski opismeniti.

Kao krajnji cilj svoga poslanja i djelovanja, kako osnovne škole tako i školske knjižnice, navodi se učenik. On mora biti informacijski pismen, kreativan, kritičan i samokritičan, multikulturalnoosvješten, znati se demokratski ponašati, mora znati pronaći informaciju te ju kritički procijeniti kako bi je iskoristio za stvaranje nečega novoga. Zadaća je nositelja odgojno-obrazovnog procesa prilagoditi metode i oblike rada svakom učeniku kako bi on bio uspješan. Učenika se ne osposobljuje za reproduciranje znanja, već za samostalno cjeloživotno učenje.

Kao pretečedokumentima Cjelovite kurikularne reforme navode se Hrvatski nacionalni obrazovni standard te Nacionalni okvirni kurikulum. Hrvatski nacionalni obrazovni standard opisuje školsku knjižnicu kao informacijsko, medijsko, komunikacijsko, metodičko središte škole s posebnim naglaskom na dužnost provođenja programa Informacijske pismenosti i provođenja čitanja. Krajnji cilj djelovanja školske knjižnice je učenik koji mora biti istraživačkoga duha, mora znati kritički i kreativno razmišljati, znati se izboriti za svoja prava te pri tome poštivati prava ljudi oko sebe, biti osposobljen za samostalno cjeloživotno učenje. Nacionalni okvirni kurikulum utvrđuje međupredmetne teme, odgojno-obrazovna područja te koje je učeničke vrijednosti potrebno razvijati. Sve navedeno navodi se i u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme s manjim odstupanjima.

Uloga školske knjižnice u dokumentima Cjelovite kurikularne reforme promatrana je pomoću međupredmetnih tema *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije* i *Učiti kako učiti* te nastavnoga predmeta *Hrvatskoga jezika*. Svi kurikularni dokumenti u prvi plan svoga provođenja stavljaju učenika. Svaki učenik mora razviti svoje generičke kompetencije kako bi bio osposobljen za samostalno cjeloživotno učenje. Školska knjižnica se navodi kao univerzalno mjesto za učenje. Gotovo svaki nastavni sat i planirani nastavni oblici i metode mogu se realizirati u školskoj knjižnici. Ona je mjesto na koje učenici mogu doći u zadano ili slobodno vrijeme, mjesto gdje su im dostupne sve informacije. Nositelj je aktivnosti školske knjižnice školski knjižničar. On ima poslanje učenike učiniti trajnim čitateljima, informacijski ih opismeniti, naučiti ih individualno i suradnički raditi te ih osposobiti za kritičko i kreativno mišljenje.

Sve obrazovne politike, imaju gotovo isti cilj – učenika naučiti učiti, demokratski razmišljati, multikulturalno djelovati, kritički i kreativno promišljati, te se cjeloživotno obrazovati. U dokumentima Cjelovite kurikularne reforme 2016. godine važnost se daje školskoj knjižnici pri ostvarivanju tih ciljeva. Od mjesta za poticajno i suradničko učenje do suvremenoga, kreativnoga, informacijski pismenoga školskoga knjižničara. Na isti način, poput *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije* i *Učiti kako učiti* te nastavnoga predmeta *Hrvatskoga jezika*, mogle bi se promatrati i ostale međupredmetne teme i predmeti, ali zbog učinkovitijeg djelovanja školske knjižnice kao i školskoga knjižničara bila bi poželjna i izrada Posebnoga kurikuluma za školske knjižnice.

6. Literatura

1. Antić, Stanko. Rječnik suvremenog obrazovanja. Zagreb: Hrvatski pedagoško književni zbor, 2000.
2. Cjelovita kurikularna reforma. URL: www.kurikulum.hr (2016-04-10)
3. Čelić-Tica, Veronika; Zovko, Mira. Školske knjižnice danas. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa, 2000.
4. Domović, Vlatka; Godler, Zlata. Procjena učinkovitosti obrazovnih sustava na osnovi učeničkih dostignuća: usporedba Finska – Njemačka. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja 14, 3 (2005), str. 439-458.
5. Galić, Sanja. Ostvarenje kurikuluma kroz rad na školskome projektu. // XVI. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Ana Krželj. Rijeka: Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2005. Str. 25-28.
6. Galić, Sanja. Suvremeno školsko knjižničarstvo. // Život i škola 28, 2(2012), str.207-217.
7. Glasser, William. Kvalitetna škola: škola bez prisile. Zagreb: Educa, 2005.
8. Hrvatska u 21. stoljeću. URL: narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/306017.html (2016-06-10)
9. Jozić, Željko. Hrvatski pravopis. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2013.
10. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina: Školska knjižnica – korak dalje: Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu: Altagama, 2004.
11. Kovačević, Dinka; Tihomirović, Evica. Školska knjižnica: poticanje čitanja i informacijska pismenost. // XVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Agencija za odgoj i obrazovanje. 2007. Str.12-20.
12. Križ, Jadranka. Strukturiranje programskih odrednica neposrednoga rada s učenicima u školskoj knjižnici.// Napredak: časopis za pedagojsku teoriju i praksu 136, 3(1995), str. 337-342.
13. Lovrinčević, Jasmina; Kovačević, Dinka. Menadžment kao sustav razmišljanja i planiranja u školskoj knjižnici. // XV.Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka šušnjić. Rijeka: Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2004. Str. 29-43.

14. Lovrinčević, Jasmina. Učenje i novo učenje u novom okruženju internet u školi. // XI.Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Višnja Šeta. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2000. Str. 111-118.
15. Milički, Jasna. Model informacijskoga opismenjavanja u osnovnoškolskim knjižnicama. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.
16. Milički, Jasna. Školski knjižničar u kurikulumu međupredmetne teme Učiti kako učiti. // XXVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2016. Str. 30-47.
17. Nacionalni okvirni kurikulum. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010.
18. Nacrt strategije hrvatskoga knjižničarstva. URL:<https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=1850> (2016-06-01)
19. Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.
20. Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. - 2010. URL: public.mzos.hr/fgs.axd?id=14193 (2016-06-10)
21. Previšić, Vlatko. Kurikulum-teorije-metodologija-sadržaj-struktura.Zagreb: Školska knjiga, 2007.
22. Prijedlog kurikulumima Hrvatskoga jezika. Zagreb: MZOS, 2016.
23. Prijedlog kurikuluma međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije. Zagreb: MZOS, 2016.
24. Prijedlog međupredmetne teme Učiti kako učiti. Zagreb: MZOS, 2016.
25. Prijedlog Okvira nacionalnog kurukuluma. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2016.
26. Sajko, Nataša. Mjesto školske knjižnice u prijedlogu kurikuluma Hrvatskoga jezika. // XXVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2016. Str. 47-53.
27. Seatre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice.Zagreb:Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
28. Stančić, Draženka. Prijedlog kurikulumameđupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnoligije te mjesto školske knjižnice u njemu. // XXVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2016. Str. 17-30.

29. Standard za školske knjižnice. URL: narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html (2016-06-01)
30. Stevanović, Marko. Školska knjižnica u kvalitetnoj školi. // XIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str. 17-30.
31. Stričević, Ivanka. Rad na projektu u školskoj knjižnici – metoda aktivnog učenja. // XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2010. Str. 101-108.
32. Šeligo, Bernarda. Knjižnica kao središte, ishodište i utočište nastavnih subjekata. // XIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str. 67-75.
33. Špiranec, Sonja. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta, 2008.
34. Šušnjić, Biserka. Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikul. // Senjski zbornik: prikazi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu 36, 1(2009.), str. 39-42.
35. Šušnjić, Biserka. Školsko knjižničarstvo i cjeloživotno učenje. // XVIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2007. Str. 23-27.
36. Šunjić, Biserka. Učenje i poučavanje u školskoj knjižnici: Stavovi, očekivanja, želje i poruke osnovnoškolskih ravnatelja. //XV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2004. Str. 23-29.
37. Šušnjić, Biserka. Vrednovanja rada školske knjižnice. // XVI. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Ana Krželj. Rijeka: Zavod za školstvo Republike Hrvatske, 2005. Str. 11-14.
38. Todd, Ross; Kuhlthau, Carol. Student Learning through Ohio School Librarians. URL: <http://webfiles.rbe.sk.ca/rps/terrance.pon/OELMAReportofFindings.pdf> (2016-09-26)
39. Tomin, Vojna. Poučavanje radosti čitanja. // XIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str. 133-138.

40. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školu.
URL:zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli
(2016-06-01)
41. Zakon o knjižnicama. URL: www.zakon.hr/z/745/Zakon-o-knjižnicama (2016-06-01)
42. Zovko, Mira. Vizija hrvatskih školskih knjižnica u novome tisućljeću. // XXI. Proletna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Zagreb: Školska knjiga, 2009. Str. 48-51.
43. Zovko, Mira. Školsko knjižničarstvo i cjeloživotno učenje. // XVIII. Proletna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Biserka Šušnjić. Rijeka: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2007. Str. 9-12.

7. Abstract

The school library in documents of Comprehensive curriculum reform 2016

The paper presents the role of a primary school library in an educational process. Since primary school is an educational institution, and a school library is its integral part, educational objectives are named. Descriptions of the definitions, the work, and the objective of a school library are presented, as well as the person responsible for all of its activities – the school librarian. The most important baselines of the Croatian National Educational Standard (CNES) are explained, as well as the National Curriculum Framework, to determine what the Comprehensive Curricular Reform 2016 inherited, and what new additions it brought with its Curriculum Framework. Since the making of the Special School Library Curriculum has not been realized yet, the role of a school library is observed by using the documents Comprehensive Curricular Reform, correlation topics *The use of information and communication technology and Learning how to learn*, and the school subject *Croatian language*. This paper will try to conclude the way the school library has been represented in the documents of the Comprehensive Curricular Reform and what the expectations of the school librarian are in the mentioned documents. Furthermore, with the analysis of existing documents, the paper will try to answer the question whether the making of the Special School Library Curriculum is necessary.

Keywords: school library, educational process, Croatian National Educational Standard, whole life learning, Comprehensive Curricular Reform 2016